

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-utca 2127.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. A Hercegprimás beszéde. Protestáns. — Tárca. Adalékok stb. Tóth S. — Egyházpolitika Németországban. Illyés Endre. — A gyám- és nyugdíj-intézet országosításáról. Zsigmond Sándor. — Egyházigazgatás számadása, egyházmegyei számvéviszések. Marjai Péter. — Külföld. — Egy és más stb. — Közlönkfélék. — Hirdetés.

A Hercegprimás beszéde.

Az elnyomott, letipott igazság föltámadásának magasabb innepe volt magyar prot. egyházunkra nézve 1833. január 9-ke. E napon ugyanis egy kath. követ, Beöthy Ödön kelt föl az országgyűlésen a protestánsok megcsorbított jogainak védelmére, holott, mint Horváth M. említi, a főpapság fényes ajánlatokat tőn Beöthynek, hogy őt szándékától visszatartaná. A protestáns követek hallgatva ültek, az egyháziak saját sorsosaikkal vívának (Huszonöt év M. O. tört. 315. l.) protest. érdekekért.

És ezek a követek azután sem szüntek meg buzgó kathólikusok lenni, csak oly tisztelettel viseltettek a szent atya iránt, mint azelőtt. Nemes fölszólalásuk által csak azt tanusíták, hogy a felekezeti korlátokon túlemelkedve, a prot. egyházat is jogalapon állónak ösmerik el s jogainak épségben tartását emberi, keresztyéni s hazafiui indokokból üdvösnek s szükségesnek tartják.

Ő eminenciája a Sz. István társ. legközelebbi ülésén elmondott nagyszabású (?) beszédében minden üdvös intézményt, kizárólag a kath. egyháznak vindikál. Mikor a „hitvallásról kósza fogalomzavarral szemben“, folyvást a „mi kath. szent hitünk“-nek tulajdonítja a világ megújítását, ifju erejének visszaadását, aztán meg számos idézeteiből minden kétséget kizárólag, hogy más egyházat nem is érthet: a többi egyházakat épen úgy nem akarja ösmerni, mint a hogy a szerzetesek Kolumbusz Kristóf fölfedezése előtt nem tudtak semmit az újvilág felől. De hát azért Amerika mégis csak meg volt. Ha hát ő eminenciája nemlétezőkül tekint bizonyos tényeket s ily hiedelemtől

ringattatván, sorolja elő ama nagyhangzású érveket, nem veszi talán rossz néven, ha mi az ő érvelését el nem ösmerjük.

Miért ne valljuk be, inkább óhajtottuk volna, ha most is, mint 1833-ban egy kath. szólalt volna föl nemcsak úgy mint fölvilágosodott katolikus, de ugyis, mint magyar hazafi a primási nagyszabású (?) beszéd tartalma s szűkeklü iránya ellen, de egy pár napilapnak nagyon is tartózkodó megjegyzését kivéve, arról részletesebb ösmertést nem olvastunk. Talán nem tartották e beszédet magok a kath. egyház tagjai sem oly epókhális műnek, mely őket, kath. értelemben véve, minden ellen, a mi nem katolikus, ellenakcióra villanyozhatná. Olyan chablonszerű beszéd, minőt hallani megszoktuk már a főpapok ajkairól.

Nehogy azonban ama példabeszédet alkalmazhassák reánk magyar protestánsokra: „qui tacet, consentire videtur“, magunk iránti kötelesség parancsolja, hogy a beszéd egy pár sarkitételével foglalkozzunk, leszállítván azokat valódi értékekre, miáltal a mellékes tételek is megdöntetnek.

Nem feszegetjük most ama dogmatikai kérdést, ha vajjon Péter apostol a keleti pátriárkának vagy a római püspöknek hagyományozta-é apostoli székét, vagy talán egyiknek sem? Azt sem vitatjuk, hogy mikor egyszerre három pápa vallotta magát Péter utódjának, melyik volt hát az igazi, hogy a sorrend meg ne szakadjon? Azt sem kérdezzük: miként lehet kiegyenliteni, hogy egyik-másik pápa visszahuzta elődjének bulláit? Még a fölött sem disputálunk, hogy a láthatatlan Krisztusnak lehet-é itt e földön rövid ideig élő ember teljhatalmu helytartója? Mind-ezek a tudomány ítélőszéke előtt régen megvitatott kérdések, melyek még a katolikusok közt is szakadást idéztek elő. Mert daczára az uniformitásnak s a stabilismusnak, ott látjuk az ultramontánok mellett az episkopálisokat, a német,- az ókatolikusokat, a synodálistákat, az unituso-

kat, nem is említve, hogy több buzgó kath. még a sajtóban is fölemeli szavát a természetellenes papi nőtlenség ellen.

Igaz, hogy a pápa ott, hol kathólikusok vannak, nem idegen, hanem oly otthonos, miként az ő hívei. Azt is megengedjük, hogy az egyház régiebb, mint az állam s háttára ultra montes terjed. De hát mindemellett is mégsem kellett volna ő eminenciájának mintegy szándékosan elfeledni, hogy létezik olyan egyház, a hol ő mégsem otthonos, de azért mind az egyház, mind az állam virágzik s egyik sem putrescens.

Sok szó férne a primás beszédéhez, de hadd szóljunk a leginkább kiemelkedő pontról, melyből aztán a többiek mintegy góczponttól ágaznak szerteszét. Ebben még magok a kathólikusok is megütközhetnek, mert ha ez érvényesülne: absorbeálná az állam s haza iránti kötelességeinket s mindkettő az egyház rabszolgájává süllyedne, mint ez a középkor sötét századaiban itt-ott valósult is. „Az egyházi rend és család két társadalmi oszlop, melyen a ker. világ nyugszik, két egyh. sulypont, melyből minden működés kiindul, a melyre ismét visszavezethető.“ Majd nyomtatékosan hangsúlyozza: ezekhez csatlakozik minden más egyéni buzgalom és működés. Akár-mint csürjék-csavarják is ez elvi álláspontot, mihelyt e két tényezőt kivül más társadalmi oszlopot el nem ösmer s e két sulypontból indit ki, ehhez csatol minden működést: világos, hogy az állam és haza jogviszonyait, ha azokkal ellentétben állanak, még csak figyelemre sem méltatja, vagy ha igen, úgy tünteti föl, mely alapjában veszélyes. Sőt ott, hol a világi hatalomról említést tesz, a kettő közötti vizályt, vagy a mi egyre megy, a kettő közötti ellentétet, természet- és istenellenes állapotnak tartja, mely kártékony az egyházra, nem áldásthozó az államra.

Ha ezt általában a vallásról mondaná, akkor még értenők, de ő eminenciája egyenesen a róm. kath. egyházzal beszél, a mint ez számos idézeteiből nyilván érthető. Ez az, a mi ellen mi protestánsok tiltakozunk. Nem feleltük még el, hogy mikor a római kath. egyház az állammal szövetkezve haladt, miként igyekezett elsöpörni azokat, kik azt a két társadalmi oszlopot szentségül elösmerni vonakodtak, azokat, kik az egyházi rend féktelen uralmát lerázták nemcsak a magok, de még a kathólikusok nyakáról is. Ki merjük azt is mondani, hogy a róm. kath. egyház egyenesen a reformációnak köszönheti még azt is, hogy a beléje csuszott visszaélésektől úgy a hogy megtisztult, mert erre önmagától képes nem lett volna, a mint ezt maguk a tények igazolják. Nézzük meg csak az erkölcsi állapotokat ott, hol még a papi uralom a maga merevségében áll fenn. Ott a legnagyobb nyomor, elégedetlenség, háborgás és tudatlanság. Így ifjítja meg a világot. Tisztán kath. állam Spanyolország, hol van nagyobb összeütközés

a papsággal, mint épen Olaszországban, hol ütötték föl fejüket többször a forradalom szörnyei, mint épen Franciaországban s a kis kath. Belgium valósággal a kommunismus tüzfészke, Irlandot ez tette tönkre. Bizony, nincs ott paradicsom, hol minden egyéni működés oszlopa az a két szentség, sőt az is tagadhatlan, hogy épen a házasság szentsége a legtöbb törvénytelen gyermeknek ad lételt, mint ezt a ridegen számító statisztika mutatja. Az ilyen ker. hittelt áthatott polgári életből nem kérünk.

Mi azt a két társadalmi oszlopot szentségül el nem ösmerjük. Ilyenül tekintjük az egyetemes egyházat, melyben az ígéhirdetők magok is a család tagjait alkotják, ilyenül tekintjük az egyházzal karöltve működő államot, a mely szintén a családtagokból alakul. De ezek felett külön papi rendet el nem ösmerünk. Mindegyiknek megvan a maga jogköre, kötelezettsége, mindegyiknek célja, hogy a társadalom egészséges alapokon nyugodjék s az államnak nem lehet feladata, hogy a törvényesen bevett vallásfelekezetek közül egyiket a másik fölött különös előnyökben, kiváltságokban részesítse.

Mikor aztán ő eminenciája kibocsátja ostorát a valóságilag semleges államok ellen, mindjárt értésünkre adja, hogy ő azt tartja ilyen államul, mely a róm. kath. egyházat minden erejével nem támogatja, a mennyiben mindjárt a kath. hívek buzgalmát igyekszik élesíteni, hogy a semleges államban az egyházi rend és család fejtse ki alkotó erejét, reá mutat a kath. egyesületekre, sürgeti a kath. társulatok alakítását stb. Hiában! így kell annak lennie, mert szerinte csak a mi él, az érvényesítheti magát, az élet pedig működés, csak a mi társadalmilag él, nyilván működik, értvén a kathol. jelleget, az érvényesíti magát a társadalomban. Tehát mindig csak kathólikus, mintha bizony a kath. világon kívül, minden csak putrescens volna, mintha a kath. jellegen kívül másnemű jelleg létezésétől nem föltételezne semmi üdvöst!

Ugy melleleg egy szép hasonlatban ennek a mi valóságilag semleges hazánknak s közvetve az államnak is ki jut, midőn a fekete lepellel bevont keresztre mutat. Örömet aggodalom keseríti meg s így sopánkodik: „nagyon is szükséges a kath. hívek buzgalma és állhatatos közreműködése! A regnum mariánumban az oltáron fekete lepellel bevont keresztre!“ Azt igen bölcsen elhallgatja, vajjon e lepelt saját hívei vagy az államhatalom borították-e a keresztre? Vagy talán az keseríti meg szent örömet, hogy mi szegény protestánsok, a kik e haza földén mégis képezünk egy pár milliónyi számot, magunkról életjelt adunk?

Joga és kötelessége a biboros főpaprak az órállói tisztet hűségesen teljesíteni. Ez ellen nem szólunk, de eljárás módja ellen igenis jogunkban áll felszólalni. Bátrak vagyunk kétségbe vonni, mintha a keresztyénség jellege

kizárólag a kath. egyházra illenek. Aztán azt sem tartjuk helyes eljárásnak, hogy az államot, habár ügyesen beburkolt hasonlatban s czélzatokkal mintegy arra kényszeritse, hogy az a prot. felekezet irányában ne fejtse tovább a viszonyosságnak még meg nem oldott kérdését. Emlékezzék meg a biboros főpap Náthán próféta meséjére s ha ott van a fényes palota, királyi kert, ne kívánja a szegény szomszéd kicsiny földjét, mely apáiról maradt rá. Megélhetnek ugy együtt békében.

Ha a nagy gyűlés tiszt. tagjai meggyőződtek a felől, hogy miben rejlenek amaz életföltételek, melyek aztán azt eszközlik, hogy a magyar hazájában soha hontalanná ne legyen, mi magyar protestánsok, míg egyfelől üdvözöljük a buzgalom éledését, másfelől tiltakozunk az ellen, mintha csakis az általa jelzett föltételek volnának nemzetünk életének gyökérszájai. Hiszen alkotmányunk megvédéséhez mi is járultunk s a történelem beösméri, hogy a protestáns egyház élete a nemzet életével legalább is lehet oly erősen összeforrvá, mint a róm. kath. egyház, melynek hazáján kívül Rómája is van, melynek törvényei gyakran ellentétbe jönnek hazai törvényeinkkel. És ekkor az a két isteni hatalom, egyház és állam, összeütközik, elszakittatik egymástól.

Végül még egy pár szót. Fájdalmas jelenség, hogy míg a napilapok a kath. egyháznagyoknak beszédeit szóról-szóra hozzák s alig akad egy pár, mely azokat tüzetesen bírálná, mi protestánsok arra vagyunk utalva, hogy ügyünket csakis egyházi lapjainkra szoritkozva, szűkebb körben védelmezzük, mert ha egy kissé merészebben verjük vissza az ellenünk intézett nyílt vagy leplezett támadást, a napi sajtó lezárja előlünk sorompóit.

Simor, Schlauch beszédeiből ki nem hagynának egyetlen jótát sem, de szólaljon föl az ősz b. Vay Miklós, egy Szász Károly, Révész Bálint, olvassanak föl magvas értekezéseket prot. tekintélyek, Ballagi, György Endre, Zsilinszky M., elégnék tartják, ha a rövid hírek rovatában jelzik. Azzal védekeznek, hogy nem akarják a felekezetek közötti békességet fölzavarni. Sőt akadt lap, mely egyenesen kárhóztatta a prot. irodalmi társulat alakulását, míg másfelől a Sz. István- s Sz. László-társulatokon elhangoztatott nagyszabású (?) beszédeknek készséges örömmel engedett tért.

Mi még mindig a szervezkedés előzményeivel bibelődünk, amott már a csatározást társadalmi s egyházi uton megkezdtek. Meddig tart vajjon az előmunkálatok előmunkálata? Aggódunk, hogy csak egy lépést is tehetnénk addig előre, míg protest. érdekeink védelmére „napi lapot” nem teremtünk. Elmaradhatlan kelléknék tartom ezt. Hiában tervezgetünk, szervezkedünk így magunk közt, ha magunkról életjelt nem adunk, ott maradunk mindig a háttérben. Vegyék ezt gondolóra vezérférfaink!

Protestáns.

T á r c z a.

Adalékok a tiszántuli ev. ref. egyházkerület történetéhez.

Extra ordinem Superintendentialis Deputatio. 1765. jan. 30. Jelenvoltak a superintendentens lakásán, ki habár gyengélkedett is, de mégis elnökölt: Kápolnási Mihály bihari, Tasnádi István szabolcsi, Debreczeni János debreczeni seniorok, Mátyus István közepszolgónoki nótarius, debreczeni lelkészek és tanárok. Világiak közül: Dobozy Mihály főcurátor, Draveczki László colonell, Péchy Imre, Szeremlei Sámuel, Domokos Lajos, Szilágyi Mihály, Herczeg János senátorok.

Két főtárgya volt e gyűlésnek.

1) Fóris János bagaméri lelkész megeskette Oláh Sámuel, kinek törvényes nője élt.

2) Pataki György mi alapon eskette meg Budai József berei lelkészt.

Az első ügyben kihallgattattak és tanuvallomásaik följegyeztettek a következő egyéneknek: Fóris János bagaméri lelkész, Derecskei András senior, Dési István egyházmegyei jegyző, Ercei Zsigmond assessor és keserői lelkész, Sukorói? István sz.-imrei lelkész, Földesi István assessor és mihályfalvai lelkész, Ujfalusi Dániel assessor és kóji lelkész, Nagyszegi Bálint assessor és éradonyi lelkész. Határozatott, hogy még bővebb vizsgálat tartassék Debreczeni János debreczeni sénior és Péchy Imre, Hétzei Dániel péri lelkész által márcz. 12-én. A kik most jelenvoltak, ismét megidéztetnek.

Másik tárgy volt, hogy Budai Józsefet mi alapon eskette meg Pataki György. Pataki megfelelővén a feltett kérdésekre, határozatott: e tényéért megdorgáltatik a deputatio által, a közepszolgónoki egyházmegyei gyűlésen az egyházmegyét kérje meg és a felmerült költségeket fizesse. III. köt. 80—93. lap.

Egyházkerületi gyűlés 1765. márcz. 12. Kápolnási Mihály és Debreczeni János seniorok, debreczeni lelkészek és professorok, Dobozy Mihály főgondnok, Szeremley Sámuel, Péchy Imre jelenlétében.

Bagaméri esketési ügyben megjelentek a megidézettek, előbb febr. 7-én és 8-án egy vizsgáló küldöttség működött Álmosdon ez ügyben, melynek jegyzőkönyve beterjesztetett.

Fóris János mint bigámia szerzője hivatalától megfosztatik és excommunicáltatik.

Földvári Titus kegyelemért kéro folyamodványa még nem vétetik figyelembe.

Losonczy János ha megjavulásának biztos jeleit adja, jó reménységben lehet.

Torkos János vicecolonell, a ki orosz szolgálatban

volt, kéri megeskettetését, nője Oroszthonban elhalván: bizonyítsa be, hogy szabad és nincs házassági kötelékben, akkor a debreczeni lelkészek megeskethetik. III. köt. 94—97. lap.

Deputatio Superintendentialis. 1765. április 24. Jelen voltak: Tatai Ferencz superintendentus, Kápolnási Mihály, Tasnádi István, Derecskei András, Debreczeni János seniorok, Dobozy Mihály főgondnok.

1) Az érmelléki házassági vizzályos ügyben június 5-re tüzetik a tárgyalás.

2) A máramarosi egyházmegye ügyében pedig augusztusra.

3) Gecsei templomi székpörben az illetők folyamodjanak világi törvényszékekhez.

4) Losonczy János lelkész részegeskedése miatt hivatalra nem alkalmaztatik.

5) Budai József berei lelkész ügyében hozott ítélet nem változtatatik meg.

6) Iklodi Ferenczre vonatkozó ítélet szintén meghagyatik.

7) A debreczeni egyház kérése, az ürességben levő lelkészi állomás betöltésére vonatkozólag jövő gyűlésre halasztatik.

8) A debreczeni egyház és tractus közt keletkezett vizzályos ügy szintén a jövő gyűlésre halasztatik. III. köt. 98—99. lap.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Egyházpolitika Németországban.

(Folytatás.)

A bajor miniszterelnök Hohenlohe herczeg az 1870-ik év elején közös tanácskozásra hívta a hatalmakat a pápai csalhatatlanság fenyegetőleg megjelenő dogmája tekintetéből. Ha ez kellő pillanatban történik, lehetséges, ha épen nem valószínű is, hogy legalább egy része a német püspököknek lelkiismeretét követve, ellenáll és azzal az ókatholizmus mozgalomnak jelentőségteljes alapja lett volna megvetve.

Hohenlohe felhívása azonban minden oldalról visszatartott, magából Berlinből is.

Egy év és a viszonyok megváltoztak, mert hiszen idővel még azt is megszokják az emberek, a mi korábban előtök lehetetlennek látszott. A csalhatatlanság dogmája csöndes fejbőlintással el lön fogadva s az erre kitört kulturküzdelemre a r. egyház egységes erővel léphetett.

A protestánsokban sem találta meg támaszát a kormány, mert nem tudta őket érdekközösségbe vonni a következő okoknál fogva: 1) Kevés sulyt helyezett rájuk. 2) Némely egyházellenesek elkapatva a küzdelem heve által, megsértették a protestáns önértéket s végezetre: a májusi törvény (1874) s a paritás elvének kimondása által nemcsak a kath. egyházon, hanem a protestánsokon is ütött a kormány, jóllehet talán akaratlanul.

Kezdetben az állam részéről való ezen mozgalom így nevezetett: „küzdelem Róma ellen“, később „küzdelem az ultramontánok ellen.“ Lassanként azonban nemcsak a püspökök, hanem a lelkészek és a nép is ellenállottak. Mídon a küzdelem ezen fordulatot vette, az 1873-ik évben, akkor nyerte egyuttal a nagy hangzású „kulturharcz“ nevet is. Ekkor azonban már a parlamentben egy erős kathólikus cenzurpárt támogatására állott a kuriának. E cenzurpárt a püspökökkel egyetértőleg hatalmas ellenállást fejtett ki: püspökök a cenzurpártot a szavazó polgárok segélyével a parlamentben s a cenzurpárt a püspököket a kulturharczban s így kölcsönösen egymást támogatták.

„Az ellenállási erőt fokozta azon körülmény, hogy a májusi törvényhozás a kathólikusság közvetlen egyházi életébe is beavatkozott. Nemcsak fogságba vetették az ellenálló lelkészek egy részét s megvonták ezrektől az államtól huzott fizetést, hanem megtiltották az ellenálló lelkészeknek a miseolvasást, predikálást és sákramentumok kiszolgáltatását is. Az állam elvette tőlük, a mit nekik nem adott. Így aztán természetes, a kulturharcz következtében maga a kath. egyház s vele együtt a hívek is elnyomatást szenvedtek. Ehhez járult még azon körülmény, hogy a zárdák és mindenféle rendek, még a könyörületességi célokat szolgálók is eltöröltettek. Ezekkel pedig a népet a r. kath. egyházban szorosán összefügg.“*)

Végre is mi lett az eredmény? A nyomasztó politikai viszonyok közt minden állam erejének összesítésére levén utalva, a cenzurpártnak részben vagy egészben megnyerése céljából, czélszerűbbnek látta a kormány engedni s a mult év tavaszán alkudozásba bocsátkozván Rómával, a támadás utolsó vitorláját is bevonta.

Illyés Endre.

(Vége köv.)

A gyám- és nyugdíj-intézet országosításáról.

(Vége.)

De talán e tőkék mellőzésével azért igazságos lesz? Mert hiszen a tavalyi terv ellen épen az volt a kifogás, hogy az jog és igazság ellenére, gazdátlan vagyonnak nyilvánítá a létező gyámintézetek tőkeit.

Nézetem szerint az országos intézet, ma már így is igazságatlan. Negyven-negyvenöt intézetet, tehát a nagy többség intézményét bénítaná meg, munkáját tenné kérdésessé, egy kis töredék érdekében. És még ha csak megbénítaná, — de nem csak ezt teszi, hanem előidézti azt, hogy azon gyámintézetek, melyek évekkal ezelőtt, hogy nagyobb segélyt adhassanak, tetemesen felemelték a tagsági díjakat: — most e tagdíjak elvonása esetében azon helyzetbe jutnak, hogy kénytelenek lesznek a segélymenyiséget lejjebb szállítani.

Jogos és igazságos lesz-e ily eset előidézése mellett az országosítás? Áll-e érdekében az ország ev. ref. egyházának az, hogy megbénítsa azon tagjait, kik helyes uton, magokra támaszkodva, már oly szépen előre haladtak, megbénítsa azon néhány tag érdekében, — ismétlem, — kik magokért eddig semmit sem tettek s áll-e érdekében

*) Wie weiter? Kirchenpolitische Betrachtungen zum Ende des Kulturkampfes. v. Friedrich Fabri. Gotha, 1887. Ugyanitt a felhasznált adatok.

vagy jogában az egyetemnek az, hogy egyik szegényének jogosult falatját elvonja csak azért, hogy másik szegényének adhassa oda?

Az eredmény pedig az országosítással ez lesz. Tagdíjakat követelne azoktól is, kik már egy virágzó — s ha nem országos is — de mindenesetre életképes intézmény tagjai s ez által elvonná a tagdíjakat, vagy tulterheltetést idézne elő, melyet elviselni, még a jövő szebb kilátásai érdekében sem lehet. Igaztalanságot követne el azon élők iránt, kik eddig is terhelték magokat, — ütné azokat, kik eddig is jó munkát végeztek; és igaztalanságot követne el a meghaltak iránt, kik viselték a nagyobb terhet, a nagyobb, megélhetést nyújtó segély reményében s most azok utóditól kellene megvonni a jogosult mennyiséget — a jövedelem megcsönkulása miatt.

Azt hinni, hogy egy valamilyes segélyt nyújtó országos intézmény mellett, virágozni fog a partiális intézmény is: ábránd. Kétfelé viselni a terhet, — és pedig — 20—45 frt tagsági díjról levén szó, nem csekély terhet, alig fog vállalkozni az egész országban pár lelkész vagy tanár. Vagy azt kimondani, hogy a már létező, az országos alakítandó intézmény által kilátásba helyezett segélynél nagyobb, vagy azzal egyenlő segélyt biztosító gyámintézetek tagjai felmentetnek az országos intézetbe lépéstől (mint ez az országos tanító nyugdíjtörvényben ki van mondva), szintén az országos intézet megalkotása ellen szól, mert bár igazságos, jogos és helyes eljárás lenne e tagok felmentése, de legéletképesebb s jobb, buzgóbb tagjait veszítené el az országos egyesület s ezzel illusoriussá lenne az országos elnevezés.

Nem országos gyám- és nyugdíj-intézet kell tehát nekünk, hanem arra van szükségünk, hogy minden kerületben egy tanári — s minden egyházmegyében (vagy kettő-három kisebbség egyesítve) legyen lelkészi — gyámintézete. Teremtsék meg ott, hol nincs, a nélkül, hogy a már létezőt s virágzót megbénítsák s tönkre tennék.

De hát akkor mi lesz a zsinat intenciójával, mi lesz a törvény 217. §-ával?

És a konvent teendői közt, valamint ez idézett §. e) pontjában, nem találom fel, hogy a zsinat országos gyám- és nyugdíj-intézet felállítását rendelte volna el. Egyetlen szó az, miből országos intézményre lehetne következtetni s ez a szó az, midőn a törvény azt mondja: **egy** nyugdíj-intézet alkotását — előmozdítani — lesz célja a közalapnak.

Ha tekintetbe vesszük azt, hogy a létező gyámintézetek épen erre a célra alakultak, ha tekintetbe vesszük azt, hogy a közalap célja előmozdítani ezt az alkotást: bátrai kimondhatjuk, hogy az országos közalap akkor is **egy** nyugdíj-intézet alkotását mozditja elő, ha ide utalt hányadátelosztja a már létező és létesítendő partiális intézetek köz. Nagyobb javára lenne ez a közalapnak is, mert minden lelkész, minden tanár buzgólkodnék a közalap erősítésén s javára lenne az egyes intézeteknek is, melyeknek keretében ez által a nyugdíjazás kérdése szépen meg lenne oldható.

Igylehet, hogy azon egyházmegyék tagjai, melyekben gyámintézet épen nincs, vagy nagyon gyenge, azt fogják erre mondani: de mikor, hány évtized múlva leszünk mi ott, hogy a yomortól megmentő segélyt adhassunk mieinknek? Addig aok éhen veszszenek?!

Nem akarok goromba lenni! Csak arra utalok: hát az országosítással mikor lesz az a cél elérve? Hiszen még az összes, már létező tőkék lefoglalásával és minden tanár és lelkész kötelezettségével is csak évi s lejjebb is szállítható 100 frt segélyt helyezett kilátásba az országosító tervezet s hátha megindul, a minthogy, ha az országosítás napi mozgalmat, hogy az országos intézettel egyenlő, vagy annál már nagyobb segélyt, nyugdíjat nyújtó partialis intézetek tagjai ne köteleztessenek az országos intézetbe lépni s ez által az, a legéletképesebb és buzgóbb tagokat s tetemes erőt veszítne el: — hát akkor mikor lesz az országos intézet abban az állapotban, hogy az éhenhalástól utódainkat megmentse?

Eme jeleztem kívánság pedig jogos lesz s meg is kell, hogy adja az országos egyház.

Végeredményül az egész dologban az jön ki: méltóztassék a főt. konvent a gyám- és nyugdíj-intézet országosításának kérdését napi rendről levenni; utasítsa a testületet, hogy a lelkészek és tanárok nyugdíj-kérdését külön-külön oldják meg s miután az előbbi, a gyámintézetek keretében s országosítás nélkül megoldható: mondja ki, mely esetekben kívánja a lelkészek nyugdíjaztatását, ezt tegye kötelességükké a gyámintézeteknek s hogy ezek erre képesekké váljanak: segélje a közalap évi jövedelmének 15 %-ával.

Zsigmond Sándor.

Egyházigazgatási számadás, egyházmegyei számvevőszék.

Felesleges lenne sok szóval tárgyalnom, mily nagy szükség van egyházainknak azon több-kevesebb jövedelemre, melyből magokat fenttarthatják, a kor kívánalmainak, nevelésügynek stb. megfelelőeknek. Mindnyájan tudjuk, kik egyházainknak nemcsak szellemi, hanem anyagi ügyei vezetésével is szorgosan foglalkozunk, mily nagy szükség van az utolsó fillérre is. Épen ez okból, kiváló gondot kell fordítanunk a szellemi téren való forgolódás mellett az egyházi vagyoni célszerű kezelésére, okszerű gazdálkodásra s általában az anyagi ügyek jó rendben tartására. Innen önként következik, hogy az összes egyházi jövedelmet magában foglaló gondnoki számadás pontos és hibátlan vezetése, annak minden kétséget kizáró ellenőrzése égetően szükséges.

Ez a cél el lesz érve, ha az egyházigazgatási naplója két példányban vezetetik, egyiket maga a gondnok, másikat a lelkész vezeti; a két naplónak egymással mindenben egyezni kell, a kettő együtt aztán hiteles okmány lesz még a gondnok bekövetkező halála esetén is. Minden bevétel és kiadás azonnal naplóba vezetendő, az egyes tételek — nevezetesen, valamely haszonbér összeg, eladott gabona, vagy más cikk ára, vagy valamely vételre, munkára történt kiadás — nem egyedül a gondnok bementése után irandók a naplóba; bármily hű és hiteles egyén legyen a gondnok, a tévedés kikerülése végett a lelkésznek a lehetőségig meggyőződést kell szereznie minden adás vételnél a valóság felől. Föld, nádlás, szőlő, ház, kaszáló haszonbérbeadásánál árverési jegyzőkönyv készítendő, ugyancsak minden 20 frtot meghaladó munkálat kiadásáról árlejtési jegyzőkönyv veendő fel, mely természetesen tanúk által lesz

aláírandó. Általában a gondnok maga semmit el ne adjon és ne vegyen, hanem mindig vagy a lelkész, vagy két három presbyter jelenlétében s eljárásáról a lelképásztornak gyorsan számot adjon, naplójához a bevételi ellennyugtákat és kiadási nyugtákat — két tanuval aláíratva — hiány nélkül beszerezze s lelképásztornak, mint az ő működése legközelebbi ellenőrének bemutatassa. Így vezethető aztán rendesen a gondnoki számadás s egyszersmind kifogástalan lesz az ellenőrzés is.

Természetesen nem úgy értem a mondottakat, hogy minden egyházban ez a mód követendő, mert jól tudom, hogy nagy egyházainkban a nagy vagyonhoz és számtalan anyagi bajhoz megfelelően szervezett hivatalnokok rendszeres vagyonkezelést folytatnak, a lelkészek pedig saját hivatalos teendőikkel annyira tulterhelve vannak, hogy ilyenekre alig fordíthatnak figyelmet: de kisebb helyeken, hol megbízható, számadáshoz kellően értő hivatalnokok alig találhatók, itt már igenis a lelkésznek kell mindenben helyt állani s a szellemi élet mellett az anyagi állapotot is úgy szűkség ismernie, mint egyik kezén levő öt ujját, mert különben könnyen hiba lehet.

Nem kételkedem, hogy legtöbb lelkészársam így gondolkozik és tesz, sőt így cselekedett már sokkal előbb, mint én ezeket ki is gondoltam volna; de azt is hallottam, — nem tudom igaz-e? — hogy bizony némely helyeken olyan „Csáki szalmája“ módon kezeltek az egyházi vagyon, gondnoki napló és számadás csak úgy gondolomra, a nagyjából vezettetik s ha aztán ez úgy more patrio az egyháztanács által megvizsgáltatik, jobban mondva meghallgattatik, kitűnik az épületes való? hogy hiba van a kréta körül, deficizzel záródik a számadás, kurátor uramnak most 50—60, majd 100—150 frtnyi visszakövetelése van, mert hát az egyháznak nem volt pénze, de ő a sajátjából előlegezett a kiadásokra, már épen nem tudhatja, mely esetben, de hát be van írva a számadásban, melynek legtöbb tételéről elfelejtett bevételi s kiadási okmányt szereznie, de hát már az mindegy, tudják kigyelmegek, ha így nem volna, nem mondanám, csak nem kívánnám el az egyházét! Na hát köszönetet a szivességért, meg kell téríteni jövőre a kurátor uram követelését és most a számadás alól mentessék föl.

Ne tessék gunyosan mosolyogni, ilyen volt az a „more patrio“ kurátoroskodás és számadásvizsgálás, azt mondják, sok helyen most is ilyen és én el is hiszem.

Ha ez így van, nem jól van!

De nem ám!

Marjai Péter.

(Folyt. köv.)

K ü l f ö l d.

Németország. Vilmos német császár 90-ik születésnapján a berlini egyetem is ünnepelt s márczius 22-ikén az aula zsufozásig megtelt tanárok- és tanulókkal.

Az ünnepély a lehető legegyszerűbb volt. A himnus elzengése után prf. Treitschke tartott alkalmi beszédet s aztán ismét ének következett, mely egyuttal be is fejezte az ünnepélyt.

Az „Általános ev. prot. missióegylet“ márczius 13-ikán ünnepelte Berlinben megalakulása harmadéves évfordulóját. Az ünnepély népes gyülekezet részvéte mellett egyik városrész templomában folyt le, mely alkalommal Dr. Arndt predikátor, az egylet jegyzője tartott beszédet 1 Kor. 9: 16. igék alapján.

Nem lesz érdektelen ez ifju egylet rövid történetével megismerkedni.

Az „Általános ev. prot. missióegylet“ 3 éve jött létre s még eddig sokkal inkább a kezdet nehézségeivel küzdött, mintsem a tulajdonképeni cél érdekében annyit tehetett volna, amennyit egy ily egylettől méltán várni lehet.

Lassanként azonban eloszolván az előítélet, mely minden új egyesületet fogadni szokott; az említett egylet is a tevékenység nagyobb teréhez jutott s ekkorára is már, a körülményekhez mérten, nem csekély gyümölcsöket termett.

Jelenleg az egylet 48 főkegyletet számlál. Németországban és Schveizban, összesen mintegy 7000 taggal.

1885. szeptember havában ment az egylet első küldötte: Wilfried Spinner Japánba hirdetni az evangéliomot s azóta ott áldásos sikerrel működik.

Érdekes e missionárius tudósítása a japáni pogány vallásos életről, mely megdönthetetlenül azon meggyőződést kelti, hogy Japánban termékeny s művelésre kész talaj áll az ev. hirdetője előtt.

Ő maga írja: „Babona és vallási közönyösség az, mely általában a pogány japánok között uralkodik. Az előbbinek kétségtelen bizonyítéka azon körülmény, hogy 1886. agasztusban a cholera 37 ezer embert elragadván, a buddhatemplomok előtt temérdek sokaság gyülekezett védőczédulákat venni. Ilyen védőczédula Tokióban aug. 1—7-ig eladott mintegy 50 ezer példány és aug. végéig mindennap 2—3 ezer. Egy másik, még durvább alakja a babonaságnak Hai Kinshiu új vallása: azon vallás, mely a pénzt imádja. Ezen vallás által ő japáni honfitársait boldogítani reméli és mindenfelé predikálja: „Semmi sem uralg többé a világon, hanem csak a pénz: felette áll az az emberi és isteni tekin-télynek; következőleg megérdemli a vallásos imádást.“

A vallási közönyösség kétségtelen bizonyítéka a következő rövid párbeszéd, melyet egy apa és fiu egymás között folytattak: ap. „Azt mondják, hogy istenek nincsenek!“ „Bánom is én!“ válaszolt a fiu.

Spinner egyesítette gyülekezetté a Tokio és Yokohomában lakó keresztyéneket: templomuk azonban nincs s most a missióegylet a felett gondolkozik: hogy lehetne e bajon segíteni. Vallásos oktatásait számosan hallgatják a társadalom különböző osztályából s különösen a tanuló ifjak közül. Ujabban egy másik missionárius szándékszik Japánba Spinner segítségére menni.

A keresztyének száma Japánban 5 ezeret tesz ki.

Az egylet másik küldöttje, Faber Chinában, Shangai városában működik. Egy korábban, Gothában tartott gyűlésén pedig elhatározta az egyesület, hogy az új német gyarmatra, „Kaiser-Wilhelmsland“-ra is kiterjeszti missiói működését.

Isten segedelme legyen az ujkor apostolaival! — s — e.

Skócia. A skót szabadegyház ez évi moderatorául Dr. Rainy Róbert, az edinburghi „Uj kollégium“ igazgatója van kijelölve. Ő lesz az első moderator, ki nem vett részt az 1843-ban történt elszakadásban. Tanítványai közt mozgalom indult meg, hogy székfoglalója alkalmával 3—4 ezer frtba kerülő arczképével ajándékozzák meg.

Edinburghban nagy tevékenységet fejtett ki ez évben „Az egyetemi tanulók vallásos egyesülete“, mely 1834-ben, az egyetem háromszázados évfordulóján Helmholz — a híres francia orvos — s más kitűnőségek buzdítására alakult

meg. Az iskolai év alatt minden vasárnap estve isteniszteletet tartottak, a melyen egyetemi tanárok — többnyire az orvosi karból — s Drummond glasgowi professor „A természeti törvény a szellemi világban“ czímű könyv hírneves szerzője, szónokoltak. Rendesen 5—600 tanuló volt jelen. A márczius 20-án tartott utolsó istenisztelet urvacsoarával volt összekötve, melyben 300-nál több tanuló vett részt. Az ifjuság erkölcsére oly átalakító hatással voltak ezen isteniszteletek, hogy, míg ezelőtt polgári büntetések alá eső kihágások többször előfordultak a tanulók közt, ma már ezek megszűntek.

Az egyesület különben nemcsak a maga körében éleszti a vallásos buzgóságot, hanem kifelé is igyekszik áldást hinteni. Az iskolai év alatt 100 tag munkálkodik a város alsóbb néposztályai közt; a szünidőre pedig 70 tanulót küldött ki Skócia különböző falvaiba s városaiba, kik azokban naponként imagyületeket tartanak.

* * *

A protestáns missió állása.*) Száz éve körülbelől, midőn a protestáns egyház a pogány népek megtérítésére fordította figyelmét s e száz év alatt óriási haladás történt a missió mezején.

Az európai szárazföldön, N.-Brittániában s Amerikában jelenleg több mint 100 missiótársulat áll fenn, melyek évenként 30 millió 625 ezer frtot fordítanak missiói célokra. E társulatok közül Amerikára 50-nél több esik, melyek közvetlen, vagy közvetett viszonyban állanak a különböző protestáns felekezetekkel. Évi kiadása ezeknek: 10,625,000 frt. Nagy-Brittániában 19 társulat van az egyházak kebelében, 20 pedig azoktól függetlenül. Amazoknak évi kiadása: 11.875,000 frt; emezeké pedig 1.875,000 frt. Az európai szárazföldön 34 társulat 2.250,000 frttal segíyezi a missiót. Ha ezekhez hozzá adjuk a Nagy-Brittániában levő „Alapítványok“ kamatait; a „Brittish and Foreign Bible“ és „Tract society“; a „Christian Knowledge Society“ s más kisebb társulatok pontosan föl nem számítható évi kiadásait, kapjuk a fent említett összeget.

A világ különböző pontjain 3000 felavatott lelkész, 730 világi — kik orvosok — s 2500 nő — részben a misszionáriusok nejei — fáradozik Isten országának terjesztésén. Ezenkívül 27,000 benszült evangélista, 2500 benszült lelkész s több ezer tanár s tanító.

Ez óriási munkálkodás eredménye, hogy a biblia 200 nyelvre fordított le s a megtért pogányok száma mintegy 3.000.000. E szám mutatja, mily nagy munkával kell megküzdenie a misszionáriusoknak a 173 millió mohamedán s 874 millió különböző pogányok közt, kiknek száma az utolsó században nem hogy csökkent volna, de, mint a statisztikai adatok mutatják, mintegy 200 millióval emelkedett. Ez emelkedés oka nem a szaporodásban rejlik, hanem, fájdalom, az áttérésekben. Különösen Indiában s a holland gyarmatokon, hol különösen Mohamed vallása hódít el legtöbbet.

A föld összes népessége jelenleg 1.470.000.000. Ebből protestáns 135 millió, görög nem egyesült 85 millió, római katolikus 195 millió; zsidó 8 millió, mohamedán 173 millió, pogány 874 millió, megtért protestáns 3 millió. E szá-

*) E közlemény statisztikai adatait James Johnstonnak múlt évben kiadott „A century of Missions“ etc. czímű röpirata 2-ik kiadásából vettem. Az átszámításnál 1 sterlinget 12 frt 50 krba számítottam.

mok mutatják, mily nagy feladat vár még a missióra. Adja Isten, hogy a nagy munkát siker koronázza! Edinburgh, 1887. ápril 4. Buda y János.

Egy és más az egyházi élet és a gyakorlati theologia mezejéről.

A törvényesítés kérdéséhez.

E kérdéstről két cikk jelent meg lapunk f. évi 8-ik és 10-ik számaiban. Az elsőt „Világi“, a másodikat Révész Kálmán barátunk írta. Igéretet tettünk, hogy mi is hozzá szólnunk e tárgyhoz s most óhajtjuk ígéretünket beváltani, a mit eddig, t. i. az utolsó számokban csak azért nem tettünk, mert szorosán aktuális érdekű tárgyak vették igénybe lapunk hasábjait.

Czikkünket a korábbi cikkekre való minden részletes reflexió nélkül akarjuk írni.

A törvényesítés háromféle, u. m. pápai leirat, utólagos házasság és királyi kegyelem által való.

A pápai leirat általi törvényesítésnek pusztán egyházi következményei vannak oly módon, hogy az által a törvényesítettek egyházi hivatalokra — kivéven a bibornokságot — képesítettek lesznek. Ez nem tartozik reánk.

Az utólagos házasság általi törvényesítés a legtöbb esetben igen egyszerű dolog. A törvénytelen gyermek, ha ugyan a szülék a gyermek nemzése idején szabad állapotban voltak, a szüléknek egybekelése után törvényessé válik olyformán, hogy az esketés megtörtént ténye a kereszteselési anyakönyv észrevételi rovatába bevezetetik. Nézetünk szerint az anyakönyvben semmi igazítgatásnak nem lehet az esetben helye s az anyakönyvi kivonat az észrevétellel együtt szóról-szóra adandó ki. Gyakorló jogászok szerint általában nem szükséges a szüléknek polgári hatóság előtt megjelenni s ott elismervényt állítani ki, hogy a férj elismeri a gyermeket általa nemzettnek, a lelkész e nélkül is bevezetheti a megtörtént házasságot a gyermek neve után s ezen egyszerű tény, vagyis maga a házasság törvényesíti azt. De e véleménytől eltekintve, a gyermek jövődjének teljesen biztosítása céljából mi igen helyes s követendő gyakorlatnak tartjuk az ilyen polgári uton hitelesített elismervény megkövetelését.

Ha a szülék, vagy közülök egyik is, nem voltak szabad állapotban a gyermek nemzése idején, e gyermek szoros jog szerint nem törvényesíthető. De tudunk rá példákat, hogy királyi kegyelem útján, természetesen előző törvényszéki tárgyalások alapján az így nemzett gyermeknek is megadatott a törvényesség.

A mi a királyi kegyelem útján való törvényesítést illeti, erre akkor van például eset, — az előbb említett körülménytől eltekintve, — ha vagy az apa, vagy az anya elhalt s így utólagos házasságnak nem lehet helye. Ilyen esetben már az 1868. évi 54. t. cz. 22. §-ának rendelkezése lép hatályba, a mely szerint „a születés törvényességének kérdése mindig a kir. törvényszékhez tartozik.“ A törvény ezen szavaiból minden kétséget kizárólag kitünik, hogy mindazon esetekben, mikor a törvényesítésnél hivatalos beavatkozásnak van helye, az eljárás egyedül a kir. törvényszék előtt indítandó meg.

Lapunk egy barátja szíves volt részünkre, egy felmerült eset alkalmából egyik hazai törvényhatóságunk árvaszékéhez intézett igazságügyminiszteri intézkedéshez juttatni bennünket,

melyet, a kellő discretió szemmel tartásával, lapunk jövő számában közlünk. Irányadó elvek ismeretére jutunk az által.

A hivatalos uton hozzánk érkezett királyi kegyelmi leirat lényegének a gyermek neve után az anyakönyv észrevételi rovatába, bevezetésével válik az ilyen körülmények közt levő törvénytelen gyermek törvényessé.

Szerkesztő.

Különfélék.

Énekoktatás a debreczeni főiskolában. Lapunk közelebbi számában, az egyházkerületi tanügyi bizottság üléséről szólva, említettük, hogy a gymnasiumi énekoktatás ügyében a főiskolai tanárkar hivatott föl javaslatételre, valamint a hittanhallgatók énekoktatása tárgyában is. A tanárkarok közös gyűlése a hittanszaki és gymnasiumi tanárkarra bizta ez ügyet. A tanácskozás f. hó 12-én tartatott meg, eredménye következő: Az énekoktatás mai rendszerén minden esetre változtatni kell. Ma t. i. a gymnasiumi énekoktatás, heti 6 órával, két egyénre van bízva. A VII. és VIII-ik osztály nem részesül énektanításban, az I—VI. osztály pedig heti 1—1 órán nyer oktatást, olyformán, hogy a párhuzamos szakaszok együttesen jelennek meg az ének órákra. A javaslat szerint a konventi tanterv volna végrehajtandó oly módon, hogy az I—IV. osztályban heti 2—2, az V—VIII-ban pedig heti 1—1 órán tanítandó az éneklés. A párhuzamos szakaszok külön órákon tanítandók, de 2—2 helyett 1—1 órán. A gymnasiumi énektanítás egy egyénre és pedig Mácsay Sándor ének- és zenetanárra volna bízandó, kinek tanórái e czímen 12-vel szaporodnának. A hittanhallgatók énektanítására nézve az értekezlet azon véleményét fejezi ki, hogy az I-ső éves hittanhallgatók hetenkint 2 órai énektanulásra vólnának kötelezendők. Ez a két órai tanítás is Mácsay Sándor urra bízandó. Ekként Mácsay ur heti óráinak összege, az énekkari rendes tanórákkal együtt 19-re szaporodnék. Ezen óra szaporodásnak megfelelő méltányos díjazásra nézve az értekezlet ajánlja, hogy Mácsay ur jelenlegi 450 frtnyi fizetése 800 frtra emeltesse s ezen 350 frtnyi új szükséglet fedezésére, — minthogy a főiskolai pénztár azt jelenleg nem bírja, — a főtiszteletű egyházkerület kéressék föl. Az értekezlet — azon reményben van, hogy az egyházkerület nem vonandja meg a szükséges anyagi támogatást eme fontos ügytől, mely egyike a vallásunkat, egyházunkat és így egyházkerületünket legkövetlenebbül érdeklő ügyeknek. Az értekezlet azt is javaslatba hozta, hogy az ének és zenetanár, — a ki új munka körében egész erejét a főiskolának szentelendi, — vétessék föl a főiskolai tanárok nyug- és gyámintézetébe.

Debreczeni ifjaink külföldön. Skócia fővárosában, Edinburghban tanuló két volt tanítványunk Buday János és Török Zoltán derekasan igyekeznek ott főiskolánk s egyházunk jó nevét fentartani. Az első már több helyen tartott nyilvános beszédet s márczius 13-án a Szent Lukács szabadegyházi gyűlézet keresztyén ifjusági társulatában „Mózes elhivatása“ cz. a. tartott felolvasást. Török Zoltán ugyanitt f. hó 17-én olvas. Üdvözljük derék ifjainkat, mint egyházunk ügyének hivatott missionáriusait a messze külföldön. Sok függ attól, mint viselkednek ők külföldi testvéreink körében.

A középiskolákra felügyelő egyházkerületi bizottság f. évi

május 5-én Debreczenben ülést tartand, melynek főtárgya a gymnasiumi vallástani kézikönyvek előállításáról való tanácskozás leend.

N.-károlyi ev. ref. egyházmegye. Mint a „N.-Károly és vidéke“ cz. lapból olvassuk, a n.-károlyi egyházmegyében f. hó 18-án tartja tavaszi közgyűlését. Ugyanezen egyházmegyében, a legközelebb megejtett szavazás alkalmával, Földváry Sándor, máté-szalkai jeles ügyvéd választatott meg új világi tanácsbíróul. Gratulálunk neki s az általunk személyesen is ismert, egyházas érzelmű ügyvéd urat örömmel üdvözljük új állásában. Azt hisszük, hogy a többször nevezett egyházmegye kitűnő erőt nyert a kitűnő világi férfiában.

A „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ s a „Sárospataki Lapok“ nagy. szerkesztőségeinek. Lapunk 14. számában, a tiszántúli egyházkerület tanügyi bizottságának üléséről referálván, említést teszünk a bölcsészeti tanfolyam és tanárképezde ügyében benyújtott tanárkari munkálatról. Szivesek voltak becses lapjaikban e tárgyról megemlékezni s azon véleményöknek adtak kifejezést, hogy a közérdekű fontos ügyet, illetőleg az arra vonatkozólag készített munkálatot közzé kellene tennünk. Az említett számban jeleztük, hogy a munkálat részletes s különösen a dologi kiadásokra vonatkozó számadások megtétele végett még egyszer kiadatott a főiskolai tanárkarnak. A tanárkar azóta megbizta az ezen munkálatnál korábban foglalkozott bizottságot a részletes számadások elkészítésével. Mihelyt az új munkálat készen lesz, kötelességünk szerint közzé tesszük azt.

Lapunk mai száma mellett közrebocsátjuk a főiskolai tápintezetre vonatkozó „Emlékiratot,“ — melyet írója a főiskolai gazdasági tanács által alakított küldöttség elé terjesztett. Ugy véljük, hogy nem kevés hasznára leend a szóbanforgó fontos ügynek, ha azt minél többen megösmereedik.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉS.

Pályázat

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület n.-károlyi egyházmegyéjébe kebelezt nagy-ecsed i lelkészi állomásra.

Évi fizetés 85 frt készpénz, különféle termény, földhaszonélvezet és stórával együtt összesen 8—900 forintra megy s így ez állomás egyházkerületi osztályozás szerint III-ad osztályu.

Pályázatok május hó 10-ik napjáig Segesvári József espereshez Kántor-Jánosiba (Szatmármegye, posta helyben) küldendők.

Debreczen, 1887. ápril 9.

Révész Bálint,
püspök.

EMLÉKIRAT A FŐISKOLAI TÁPINTÉZET ÜGYÉBEN.

Mélyen tisztelt Küldöttség!

A főiskolai gazdasági tanács által az egyházkerületi tanügyi bizottság elé terjesztett konviktsi tervek oly felhívás mellett tétettek vissza a gazdasági tanácshoz, hogy kísértse meg a két terv előnyös tulajdonságait összeegyeztetni és részletes költségvetést állíttasson össze a szükséges helyiség átalakításáról, illetőleg emeléséről és fölszereléséről s általában az egész intézményről.

Minthogy csak egy rövid hónap választ el bennünket a következő egyházkerületi közgyűléstől, melyen a gazdasági tanács munkálatának, — egyrészt az ügy nagy fontossága és halaszthatatlan volta folytán, — másrészt az egyházkerületi tanügyi bizottság felhívásából láthatólag, — tárgyalás alá kell bocsátatnia: ugy véltem, hogy nem fog a mélyen tisztelt küldöttség visszatetszésével találkozni, ha részint a küldöttség előtt már megfordult, részint újabb gyűjtött adatok alapján, bátor vagyok a következőket előterjeszteni.

I.

A szóbanforgó ügy tulajdonképi tárgyalása előtt, azon több oldalról hangoztatott kérdésre kell, — szerény nézetem szerint, — elsöben is feleletet adni, hogy: „ujabb érlelés végett nem lenne-e jó a tervelt tápintézet életbeléptetését a ránk jövő tanévről elhalasztani?“

Nem vonom kétségbe, hogy egy oly intézmény sürgetett, vagy épen erőszakolt életbeléptetésével szemben, — melynek előkészítésére nem volt elegendő idő és alkalom, s mely egészen új téren mozog: a siker iránt táplált kétely és aggodalom, s ennél fogva az érlelés érdekében való halogatásnak, vagy legalább a fontolva haladásnak hangsúlyozása teljesen jogosult.

A jelen esetben azonban egészen más a helyzet. A főiskolai tápintézet ujonnan szervezése 1874-től 1882-ig folyvást napirenden tartatott az egyházkerület által. Majd az 1885-ik év május havában tartott egyházkerületi tanügyi bizottsági ülésen ujlog fölvetetett a tápintézet ügye. A főiskolai tanárkar, — a tanügyi bizottság és az egyházkerület felhívása folytán, — elkészítette javaslatát. A létesült munkálat a „Debr. Prot. Lap“ 1886. évi 6—10. számaiban, — majd a tanárkar által megállapított szöveg szerint, ugyanazon év ápril havában külön füzetkében is közrebocsátatott, s az egyházkerületi közgyűlés, — az egyházkerületi tanügyi bizottság, — a főiskolai gazdasági

tanács és a főiskolai tanárkar tagjai között szétosztatott. A főiskolai gazdasági tanács, — a hozzá intézett felhívás idejétől, — 1886. ápril 8-tól, 1887. márczius 19-ig foglalkozott a tanárkari javaslat pénzügyi oldalával. Az általa adott vélemény kinyomattatván, az 1887. márcz. 28-án egybegyült tanügyi bizottsági tagok között kiosztatott. Ezekből láthatólag, az ügy iránt érdeklődők bő alkalmat találhattak arra nézve, hogy részletes tájékozottságot szerezzenek maguknak, és ha a főtiszteletű Egyházkerület, f. évi május hóra hirdetett közgyűlésén elrendelné az új intézmény életbeléptetését: az elhamarkodás vádját aligha lehetne ezen rendelkezés ellen felhozni!

Másrészt az is meggondolandó, hogy a célbavett intézmény létesítése, — egyéb előnyeitől eltekintve, — egy már meglevő, megrögzött bajon van hivatva segíteni. Ez a baj: az örökös *deficit*, a mely egyik legfőbb oka „a tőkepénztár bevételi és kiadási rovatában az egyensúly megzavarodásának s a tőkepénztár ereje kevesbedésének, ennélfogva a tőkeporladásnak,“ — a mint ez az 1886-ik évi 300-ik számú egyházkerületi végzésben hangsúlyozva van. Hogy ezen állítás nem alap nélküli, álljon itt néhány adat, melyek a megvizsgált számadásokból vannak kiírva.

Tápintézeti deficittek:

1868-ban	112 frt 56 kr.
1871-ben	1550 „ — „
1872-ben	2236 „ — „
1873-ban	1655 „ — „
1874-ben	1387 „ — „
1875-ben	1200 „ — „
1877-ben	1733 „ 23 „
1878-ban	830 „ — „
1879-ben	1510 „ 79 „
1880-ban	2822 „ 85 „
1881-ben	4185 „ 38 „

Összesen : 19,222 frt 81 kr.

Ime tehát az 1868-tól 1881-ig eltelt 14 évnvi időszak alatt csakis 3 évben nem volt deficit, a többi 11 év alatt pedig a deficit évi átlaga 1747 frt 53 kr volt.

Az itt kimutatott 19,222 frt 81 krnyi összegből magára a tőkepénztárra 9213 frt 56 kr nehezedett, ugyancsak a főiskolai számadásokból láthatólag.

Az 1882-ik és a következő évekről nem tudtam adatokat szerezni, de ezen évekre is lehet némi következtetést vonni az 1886-iki és 188 $\frac{6}{7}$ -iki főiskolai költségvetésekből, melyek közzül az első 676 frtra, az utolsó pedig 737 frt 52 kr-ra teszi a tápintézeti deficitet.

De lássuk, hogy jövőre mit várhatunk a jelenlegi rendszer fentartása mellett!

Ha ugy az ebédre, mint a kenyérre nézve az utóbbi 10 év alatti átlagárakat vesszük számításba (ebéd 20·17 kr, cipó 14·03 kr, lásd 1/. és 2/.),

ha továbbá a konviktusban ezután is 119 felsőbb tanuló lesz, — végül :

ha az u. n. szegény tanulók létszámát az utóbbi 10 év alatt mutató közepes alapján 120-ban állapítjuk meg: ugy az eddigi rendszer szerint a főiskolai ifjuság táplálása évenként 11666 frt 13 kr-ra fog kerülni (lásd 1/.)

De ha az utóbbi 10 év alatt előfordult legmagasb ebéd és kenyér árakat számítjuk (ebéd 21 kr, kenyér 17 kr): akkor az élelmezési szükséglet 12,932 frt 68 kr-ra fog emelkedni.

Minthogy már a tápintézet összes jövedelme — az 188 $\frac{6}{7}$ -ik évi költségvetésből láthatólag, — 10816 frt 44 kr-ra tehető, melyből a más célra fordítandó 1113 frt 96 kr levonása után tisztán az élelmezésre 9702 frt 48 kr marad: az átlagárak számítása mellett, évenként 1963 frt 65 krnyi deficit fog előállni, az árak 10 év alatti maximumát számítva pedig 3230 frt 20 krnyi deficitre találunk. (Lásd 1/.)

Hogy esetleg fölmerülhetők rendkívüli körülmények mennyire emelhetik a deficit összegét: arról előzetesen biztos fogalmat nem alkothatunk magunknak.

Ily körülmények között, — midőn t. i. a rendszerben rejlő okok miatt, minden évben matematikai pontossággal ismétlődik a deficit, mely a multak tapasztalatai szerint legalább évi 1747 frt 53 kr-ra, — középárak mellett 1963 frt 65 kr-ra, — kissé emelt árak mellett 3230 frt 20 kr-ra tehető, — ugy vélekedem, hogy a főiskolai gazdasági tanács, — mely első sorban öre, és pedig felelősség melletti öre a főiskola anyagi érdekeinek, — épen ezen felelősség tudatában minden tétovázás nélkül rálép azon utra, mely főiskolánkat a folyvást fokozódó anyagi zavarokból kivezeti. Talán nem tévedek, ha állítani merem, hogy az adott viszonyok között nem hólnap, hanem ma kellene felállítani, életbeléptetni azt az élelmezési rendszert, mely a főiskola más rendeltetésű alapjait a tápintézeti deficittek terhének viselésétől, s az u. n. tőkepénztárt a folytonos porladástól megkímélné.

II.

Szabad legyen ezek után áttérnem a főiskolai ifjuság élelmezésének azon rendszerére, mely által a fen-

tebb jelölt célt, — igénytelen nézetem szerint, — el lehet érni.

Mindenekelőtt kötelességemnek ismerem kijelenteni, hogy újabb adatok gyűjtése és megbízható szakértőkkel folytatott újabb értekezések folytán azon meggyőződésre jutottam, hogy a gazdasági tanács által az egyházkerületi tanügyi bizottság elé terjesztett tervek közzül egyik sem felel meg a célnak teljesen, de „előnyös tulajdonságaik egyesítése“, — mint az egyházkerületi tanügyi bizottság végzésében mondatik: nemcsak lehetséges, hanem a cél biztosítása érdekében föltétlenül szükséges is.

Az ekként létrehozandó új tervezet főbb tulajdonságai a következők:

1. A „tanárkari javaslat“-ban körülirt alapelvek és kormányzati szabályok épségben maradnak.

2. Főző és étkező helyiség az Örvényi féle lakással kapcsolatban építendő.

3. A hus és kenyér mennyiség ugy a „tanárkari javaslat“-ban, mint a gazdasági tanács által felterjesztett tervekben egyenlően levén megszabva: e tekintetben változtatás nem történik. A tápanyagoknak hetenkénti felosztásáról, esetleg az u. n. hideghús külön tállalásáról, végül az esteli leves rendszeresítéséről, — a költségvetésben kijelölt kereten belül, — a konviktusi bizottság fog intézkedni.

4. A szolgazemélyzet 5 tagból áll, a „Második számú terv“ javaslata szerint, — az étkezésnél végzendő teendők az I—VI. gymnasiumi osztálybeli ingyenes tagokra bízotnak.

5. A tápanyagok árának kiszámításánál nem a szállítók által a fentebbi években kikötött kenyér és ételárak, nem is hozzávetés útján fölvetett összegek, de nem is a tápanyagoknak folyó, vagy mult évi alacsony árai, hanem az utóbbi tíz év alatti átlagárak vétetnek alapul (Lásd 2. /.)

Ily módon az élelmiszerek évi forgalma következőleg előirányozható:

Folyósz.	Tétel	Egy napra		Egy évre	
		kiló	beszerzési ár	kiló	frt
<i>Egy-egy növendékre</i>					
1	Kenyér (kilója 8·222 kr)	0 5	4·111 kr	127·5	10·49
2	Hús („ 40 „)	0 275	11·— kr	70·125	28·05
3	Szalonna („ 50 „)	0 02	1·— kr	5·1	2·55
4	Egyéb tápszerek	—	4·94 kr	—	12·60
	Összesen :	—	21·051 kr	—	53·69
<i>Háromszáz növendékre</i>					
1	Kenyér	150·—	12·34 frt	38,250.	3,144·92
2	Hús	82·5	33·— „	21,037·5	8,415·—
3	Szalonna	6·—	3·— „	1,530·—	765·—
4	Egyéb tápszerek	—	14·82 „	—	3,779·10
	Összesen :	—	63·16 frt	—	16,104·02

6. Az ingyenes tápintézeti tagok létszáma a „Második számú terv“ javaslata szerint 66-ban állapítatik meg. A pótdíjas tápintézeti tagok két csoportra osztatnak, de az „Első számú terv“ legfontosabb elvének, az elégséges fedezet biztosításának megfelelőleg: az egyik csoport tagjai 45, — a másikéi pedig 65 frtnyi pótdíj fizetésére köteleztetnek.

A pótdíjak megszabása tehát következő lenne:

Folyósz.	Csoportok	Akadémián		Gymnasiumban		Képezdén		Összesen	
		Létsz.	Pótdíj	Létsz.	Pótdíj	Létsz.	Pótdíj	Létsz.	Pótdíj
		frt		frt		frt		frt	
1	Ingyenes	16	—	25	—	25	—	66	—
2	45 frt pótd.	16	720	25	1125	25	1125	66	2970
3	65 frt pótd.	35	2275	115	7475	18	1170	168	10,920
	Összesen	67	2995	165	8600	68	2295	300	13,890

7. A költségvetés úgy állítatik össze, hogy „az előre nem látható költségekre“ és a „tartalék“ gyanánt előirányzott összegek, kielégítő fedezetet nyújtsanak akkor is, ha a tápanyagok ára elérné az utolsó 10 év alatt előfordult maximumot.

8. Minden évnek június havában történik meg a következő iskolai évre a tápintézetbe való fölvétel. A pótdíjak, valamint a mosásdíjak is legfeljebb 4 részletben fizetendők, u. m. szeptember elején, Karácsony, — Husvét és Pünköstit után. Ez alól csak a tanító-képezdei növendékek képeznek kivételt, kikre nézve a temetési-díjakból való törlesztés ezután is megengedtetik.

Ezek szerint a tápintézeti költségvetés következő lenne.

A) Szükséglet.

1. Tápanyagok beszerzési ára	16104 frt 02 kr.
2. Felügyelő tanár tiszteletdíja	200 „ — „
3. Háznagy	100 „ — „
4. Főiskolai gazda fizetéséhez az eddig innen fizetett 100 frton felül 50 frt,	150 „ — „
5. Konyhaszemélyzet bére	564 „ — „
6. 15 öl tűzifa, 15 frtjával	225 „ — „
7. Világításra	50 „ — „
8. Konyhaeszközök s edények javítására	200 „ — „
9. Örvényi tanárnak házbér	200 „ — „
10. Konyha és ebédlő építésére s fel-	

Átvitel : 17,793 frt 02 kr

Áthozat : 17,793 frt 02 kr

szerelésére szükséges 8000 frtnyi kölcsöntőkének (mely a tápintézeti alapból veendő fel) 20 év alatti törlesztésére 400 frt — kr

11. Ugyanezen 8000 frtnak első évi kamatja 480 „ — „

12. A konyhaszemélyzetnek éven át kenyér 52.45 frt, — szünidői étellemezés pedig 115.80 frt — összesen 168 „ 25 „

13. Előre nem látható költségekre 1884 „ 13 „

14. Tartalék összeg 1046 „ 73 „

Összesen : 21,772 frt 13 kr

Jegyzet: A kezelési hatod és a remanensek étellemezésére szükséges összeg nincs fölvéve a „Szükséglet“ czime alatt, minthogy azok nem a tápintézet érdekében adtnak ki közvetlenül, de a kiegyenlítés végett a „Fedezet“-ből ama célokra levonatik 1509 frt 31 kr, melyből 690 frt kezelési hatod; 819 frt 31 kr pedig a remanensek szükséglete. Ez utóbbi összegből 787 frt 31 kr étellemezési költség, 32 frt pedig napidíj.

B) Fedezet.

1. Az 188 $\frac{6}{7}$ -ik évi kollégiumi költségvetésben 73,460 frt 65 krban kimutatott tápintézeti tőkének 4305 frt 44 krnyi kamatjából a 690 frtnyi kezelési hatodot levonva, marad 3615 frt 44 kr

2. Évi járadékok 801 „ — „

3. Tápintézeti pótdíjakból . . . 13,890 „ — „

4. Tápintézeti mosásdíjakból . . . 765 „ — „

5. Segélyadományok vidékről . . . 545 „ — „

6. Segélyadományok helyből, levonván az e czimen, a kollégiumi költségvetésbe fölvett 1180 frtból a remanensek ellátására és napidíjjára szükséges összegnek, a debreczeni egyház által megtérítendő 585 frton felüli része t. i. 234 frt 31 kr 945 „ 69 „

7. A „Czövek alapítvány“-ból . . . 700 „ — „

8. Segély, más alapoktól 510 „ — „

Összesen : 21,772 frt 13 kr

Egybeállítás.

Összes fedezet 21,772 frt 13 kr

Összes szükséglet 21,772 „ 13 „

Egy tápintézeti tag évi ellátása : 72 frt 58 krajczár.

*

Az 1882-ik és a következő évekről nem tudtam adatokat szerezni, de ezen évekre is lehet némi következtetést vonni az 1886-iki és 188 $\frac{6}{7}$ -iki főiskolai költségvetésekből, melyek között az első 676 frtra, az utolsó pedig 737 frt 52 kr-ra teszi a tápintézeti deficitet.

De lássuk, hogy jövőre mit várhatunk a jelenlegi rendszer fentartása mellett!

Ha úgy az ebédre, mint a kenyérré nézve az utóbbi 10 év alatti átlagárakat vesszük számításba (ebéd 20·17 kr, czipó 14·03 kr, lásd 1/. és 2/.),

ha továbbá a konviktusban ezután is 119 felsőbb tanuló lesz, — végül :

ha az u. n. szegény tanulók létszámát az utóbbi 10 év alatt mutatkozó közepszeres alapján 120-ban állapítjuk meg: úgy az eddigi rendszer szerint a főiskolai ifjuság táplálása évenként 11666 frt 13 kr-ra fog kerülni (lásd 1/.)

De ha az utóbbi 10 év alatt előfordult legmagasb ebéd és kenyér árakat számítjuk (ebéd 21 kr, kenyér 17 kr): akkor az élelmezési szükséglet 12,932 frt 68 kr-ra fog emelkedni.

Mint hogy már a tápintézet összes jövedelme — az 188 $\frac{6}{7}$ -ik évi költségvetésből láthatólag, — 10816 frt 44 kr-ra tehető, melyből a más célra fordítandó 1113 frt 96 kr levonása után tisztán az élelmezésre 9702 frt 48 kr marad: az átlagárak számítása mellett, évenként 1963 frt 65 krnyi deficit fog előállni, az árak 10 év alatti maximumát számítva pedig 3230 frt 20 krnyi deficitre találunk. (Lásd 1/.)

Hogy esetleg fölmerülhetők rendkívüli körülmények mennyire emelhetik a deficit összegét: arról előzetesen biztos fogalmat nem alkothatunk magunknak.

Ily körülmények között, — midőn t. i. a rendszerben rejülő okok miatt, minden évben matematikai pontossággal ismétlődik a deficit, mely a multak tapasztalatai szerint legalább évi 1747 frt 53 kr-ra, — középárak mellett 1963 frt 65 kr-ra, — kissé emelt árak mellett 3230 frt 20 kr-ra tehető, — úgy vélekedem, hogy a főiskolai gazdasági tanács, — mely első sorban őre, és pedig felelősség melletti őre a főiskola anyagi érdekeinek, — épen ezen felelősség tudatában minden tétozás nélkül rálép azon utra, mely főiskolánkat a folyvást fokozódó anyagi zavarokból kivezeti. Talán nem tévedek, ha állítani merem, hogy az adott viszonyok között nem hólnap, hanem ma kellene felállítani, életbeléptetni azt az élelmezési rendszert, mely a főiskola más rendeltetésű alapjait a tápintézeti deficit terhének viselésétől, s az u. n. tőkepénztárt a folytonos porladástól megkímélné.

II.

Szabad legyen ezek után áttérnem a főiskolai ifjuság élelmezésének azon rendszerére, mely által a fen-

tebb jelölt célt, — igénytelen nézetem szerint, — el lehet érni.

Mindenekelőtt kötelességemnek ismerem kijelenteni, hogy újabb adatok gyűjtése és megbízható szakértőkkel folytatott újabb értékezések folytán azon meggyőződésre jutottam, hogy a gazdasági tanács által az egyházkerületi tanügyi bizottság elé terjesztett tervek között egyik sem felel meg a célnak teljesen, de „előnyös tulajdonságaik egyesítése“, — mint az egyházkerületi tanügyi bizottság végzésében mondatik: nemcsak lehetséges, hanem a cél biztosítása érdekében föltétlenül szükséges is.

Az ekként létrehozandó új tervezet főbb tulajdonságai a következők :

1. A „tanárkari javaslat“-ban körülirt alapelvek és kormányzati szabályok épségben maradnak.

2. Főző és étkező helyiség az Örvényi féle lakással kapcsolatban építendő.

3. A hus és kenyér mennyiség úgy a „tanárkari javaslat“-ban, mint a gazdasági tanács által felterjesztett tervekben egyenlően levén megszabva: e tekintetben változtatás nem történik. A tápanyagoknak hetenkénti felosztásáról, esetleg az u. n. hideghús külön táplálásáról, végül az esteli leves rendszeresítéséről, — a költségvetésben kijelölt kereten belül, — a konviktusi bizottság fog intézkedni.

4. A szolgazemélyzet 5 tagból áll, a „Második számú terv“ javaslata szerint, — az étkezésnél végzendő teendők az I—VI. gymnasiumi osztálybeli ingyenes tagokra bízotnak.

5. A tápanyagok árának kiszámításánál nem a szállítók által a fentebbi években kikötött kenyér és ételárak, nem is hozzávetés útján fölvetett összegek, de nem is a tápanyagoknak folyó, vagy mult évi alacsony árai, hanem az utóbbi tíz év alatti átlagárak vétetnek alapul (Lásd 2. /.)

Ily módon az élelmiszerek évi forgalma következőleg előirányozható :

Folyósz.	Tétel	Egy napra		Egy évre	
		kiló	beszerzési ár	kiló	frt
<i>Egy-egy növendékre</i>					
1	Kenyér (kilója 8·222 kr)	0 5	4·111 kr	127·5	10·49
2	Hús („ 40 „)	0 275	11·— kr	70·125	28·05
3	Szalonna („ 50 „)	0 02	1·— kr	5·1	2·55
4	Egyéb tápszerek	—	4·94 kr	—	12·60
	Összesen :	—	21·051 kr	—	53·69
<i>Háromszáz növendékre</i>					
1	Kenyér	150·—	12·34 frt	38,250.	3,144·92
2	Hús	82·5	33·— „	21,037·5	8,415·—
3	Szalonna	6·—	3·— „	1,530·—	765·—
4	Egyéb tápszerek	—	14·82 „	—	3,779·10
	Összesen :	—	63·16 frt	—	16,104·02

6. Az ingyenes tápintézeti tagok létszáma a „Második számú terv“ javaslata szerint 66-ban állapítatik meg. A pótdíjas tápintézeti tagok két csoportra osztatnak, de az „Első számú terv“ legfontosabb elvének, az elégséges fedezet biztosításának megfelelőleg: az egyik csoport tagjai 45, — a másikéi pedig 65 frtnyi pótdíj fizetésére köteleztetnek.

A pótdíjak megszabása tehát következő lenne:

Folyósz.	Csoportok	Akadémián		Gymnasiumban		Képezdén		Összesen	
		Létsz.	Pótdíj	Létsz.	Pótdíj	Létsz.	Pótdíj	Létsz.	Pótdíj
		frt		frt		frt		frt	
1	Ingyenes	16	—	25	—	25	—	66	—
2	45 frt pótd.	16	720	25	1125	25	1125	66	2970
3	65 frt pótd.	35	2275	115	7475	18	1170	168	10,920
	Összesen	67	2995	165	8600	68	2295	300	13,890

7. A költségvetés úgy állítatik össze, hogy „az előre nem látható költségekre“ és a „tartalék“ gyanánt előirányzott összegek, kielégítő fedezetet nyújtsanak akkor is, ha a tápanyagok ára elérné az utolsó 10 év alatt előfordult maximumot.

8. Minden évnek június havában történik meg a következő iskolai évre a tápintézetbe való fölvétel. A pótdíjak, valamint a mosásdíjak is legfeljebb 4 részletben fizetendők, u. m. szeptember elején, Karácsony, — Husvét és Pünköszt után. Ez alól csak a tanító-képezdei növendékek képeznek kivételt, kikre nézve a temetési-díjakból való törlesztés ezután is megengedett.

Ezek szerint a tápintézeti költségvetés következő lenne.

A) Szükséglet.

1. Tápanyagok beszerzési ára	16104 frt 02 kr.
2. Felügyelő tanár tiszteletdíja	200 „ — „
3. Háznagy	100 „ — „
4. Főiskolai gazda fizetéséhez az eddig innen fizetett 100 frton felül 50 frt,	150 „ — „
5. Konyhaszemélyzet bére	564 „ — „
6. 15 öl tűzifa, 15 frtjával	225 „ — „
7. Világításra	50 „ — „
8. Konyhaeszközök s edények javítására	200 „ — „
9. Örvényi tanárnak házbér	200 „ — „
10. Konyha és ebédlő építésére s fel-	

Átvitel : 17,793 frt 02 kr

Áthozat : 17,793 frt 02 kr

szerelésére szükséges 8000 frtnyi kölcsöntőkének (mely a tápintézeti alapból veendő fel) 20 év alatti törlesztésére 400 frt — kr

11. Ugyanezen 8000 frtnak első évi kamatja 480 „ — „

12. A konyhaszemélyzetnek éven át kenyér 52·45 frt, — szünidői étellemezés pedig 115·80 frt — összesen 168 „ 25 „

13. Előre nem látható költségekre 1884 „ 13 „

14. Tartalék összeg 1046 „ 73 „

Összesen : 21,772 frt 13 kr

Jegyzet: A kezelési hatod és a remanensek étellemezésére szükséges összeg nincs fölvéve a „Szükséglet“ czime alatt, minthogy azok nem a tápintézet érdekében adatk ki közvetlenül, de a kiegyenlítés végett a „Fedezet“-ből ama célokra levonatnak 1509 frt 31 kr, melyből 690 frt kezelési hatod; 819 frt 31 kr pedig a remanensek szükséglete. Ez utóbbi összegből 787 frt 31 kr étellemezési költség, 32 frt pedig napidíj.

B) Fedezet.

1. Az 188⁶/₇-ik évi kollégiumi költségvetésben 73,460 frt 65 krban kimutatott tápintézeti tőkének 4305 frt 44 krnyi kamatjából a 690 frtnyi kezelési hatodot levonva, marad 3615 frt 44 kr

2. Évi járadékok 801 „ — „

3. Tápintézeti pótdíjakból . . . 13,890 „ — „

4. Tápintézeti mosásdíjakból . . . 765 „ — „

5. Segélyadományok vidékről . . . 545 „ — „

6. Segélyadományok helyből, levonván az e czimen, a kollégiumi költségvetésbe fölvett 1180 frtból a remanensek ellátására és napidíjjára szükséges összegnek, a debreczeni egyház által megtérítendő 585 frton felüli része t. i. 234 frt 31 kr 945 „ 69 „

7. A „Czövek alapítvány“-ból . . . 700 „ — „

8. Segély, más alapoktól 510 „ — „

Összesen : 21,772 frt 13 kr

Egybeállítás.

Összes fedezet 21,772 frt 13 kr

Összes szükséglet 21,772 „ 13 „

Egy tápintézeti tag évi ellátása : 72 frt 58 krajczár.

Jegyzetek a költségvetéshez :

a) 1878-tól 1887-ig, tehát az utolsó 10 év alatt legnagyobb volt a kenyér bekerülési ára 1880-ban, a mikor t. i. egy 1·4 kilónyi czipó 14·18 krba került. (Lásd 2. a.) Eme legmagasabb ár arányában egy 1 kiló súlyu czipó 10·129 krba jön. Föltéve, hogy a kenyér ára a 10 év alatti legmagasabb árt elérné : ugy a kenyér szükséglet az átlag szerint számításba vett összeget 680 frt 80 krral haladná felül, a mely összeg, a „non putarem“ és a „tartalék“ czimen előirányzott szükségletnek egy negyedét nem venné egészen igénybe.

b) Ha a hús ára kilónkint 49·5 krra emelkednék, vagyis az utóbbi 10 év alatti legmagasabb árt elérné, — ha továbbá ez esetben sem lehetne a számításba vett 5·09 krnál kilónkint nagyobb kedvezményt kieszközölni : úgy a hús szükséglet, az átlag szerint számításba vett összeget 927 frt 78 krral haladná felül, a mely összeg a „non putarem“ és „tartalék“ czimen előirányzott összegnek egyharmadát sem venné egészen igénybe.

c) Ha a szalonna elérné a 10 év folytán fölmerült maximalis árt : ugy a számításba vett összegnél e czimen 321 frt 15 krral több kellene.

d) Ha mind a kenyér, mind a hús, mind a szalonna ára elérné a 10 év folytán fölmerült maximumot : a „non putarem“ és „tartalék“ czimen fölvelt 2930 frt 86 krból még mindig maradna rendelkezés alatt 1001 frt 13 kr.

e) Ha a helyiség és felszerelése nem 8, hanem 16 ezer frtba kerülne : az ekként előálló 880 frtnyi újabb szükséglet fedezésén felül, az itt elsorolt áremelkedések mellett is, — maradna 121 frt 13 krajczárnyi fedezeti többlet.

f) A „non putarem“ és „tartalék“ czimen álló 2930 frt 86 kr a tápanyagok árának 18·2%-nyi emelkedését még teljesen fedezné. Ha rendkívüli körülmények miatt az árak emelkedése ezen összeg erejét felülhaladná, eme bajon a következő ideiglenes intézkedések valamelyikével lehetne segíteni : 1. a pótdíjak megfelelő emelésével, vagyis drágasági pótlék szedésével, 2. az ingyenes tagok létszámának leszállításával, 3. a húsadagoknak oly mennyiségre csökkentésével a mint az a s.-pataki konviktusban van rendszeresítve. Ez utóbbi esetben az egy évi húszszükséglet 9397·5 kilóval kevesebb lenne, minek folytán az évi kiadásban (kilóját 40 krral számítva) 3759 frtnyi megtakarítás volna eszközölhető.

III.

Az I. szám alatt szándékosan mellőztem az u. n. „tiz kros“ élelmezést, mert ott a jelenlegi élelmezési rendszernek csakis a jobb oldalát óhajtottam szembeállítani a terve-

zett élelmezési rendszerrel és azt is csak pénzügyi szempontból. Az egész ügy teljes áttekinthetése végett nem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül eme „tiz krajczáros“ ellátást sem.

Ezen ellátás eszméje először az 187⁸/₉-iki iskolai évben merült föl a főiskolai gazdasági tanácsban. Ez év elején t. i. alólirott, kötelességemnek ösmertem felhívni egyrészt a gymnasiumi tanárkar, — másrésztől főtiszt. püspök ur figyelmét azon sajnós körülményre, hogy az akkor u. n. „szolgatanulók“ között, — kiknek száma 125 volt, — 60 csakis kenyérrel táplálkozik s az ebédet és vacsorát állandóan nélkülözni kénytelen. Így történt, hogy első sorban főtiszt. püspök ur atyai gondoskodása folytán amaz évtől kezdve hovatovább többen részesítették a szegényebb és jobb előmenetelű szolgatanulók között az u. n. „tiz kros“ — egy féleből álló ebéd jótéteményében.

E czimen — a főiskolai számadásokból láthatólag, — következő összegek adtak ki :

1878-ban	167 frt 50 kr
1879-ben	548 „ 10 „
1880-ban	727 „ 40 „
1881-ben	983 „ 20 „
1882-ben (jun. végeig)	608 „ 03 „
Összesen : 3,034 frt 23 kr.	

Azok, kik nem tartoztak a legszegényebb és jobb előmenetelű tanulók közzé, saját befizetéseik alapján, szintén részesülhettek ezen ellátásban. Hogy ilyen fizetők évről-évre hányan lehettek : arra nézve nincs megbízható adat, mert ezen ügyet az akkori gymnasiumi igazgató minden más befolyás kizárásával, saját maga vezette.

Az 188²/₃-iki iskolai évben új fordulatot vett az ügy. A főiskola anyagi és szellemi ügyeinek megvizsgálása végett kiküldött egyházkerületi bizottság ugyanis 1882. júl. hónapban kimondá, hogy „az alumnusok tartása és szegény tanulók segélyezése, csak oly mérvben eszközölhető, a meddig azt ezen pénztárak jövedelmei megengedik, tehát a tőke, vagy más pénztár kisegítésére, mint eddig történt, jövőre nem számithatnak“. — Kimondá továbbá, hogy „szegény szolga tanulók között, a 40 ingyenes tanulón kívül féldijra és egész dijra 30–60 frt fölvehet a gymnasium annyit, a mennyit a szegény tanulók pénztárának jövedelme, mely 1184 frt 16 krt tesz, megbir és fedezni képes.“

1882. június végeig tehát részint a főiskolai pénztár segélyén — részint az e célra befolyt kegyes adományokon alapult a 10 kros ebédvel való ellátás, 1882. szeptember elejétől pedig a főalap a szegény tanulóktól szedett pótdíj lón.

A pótdíjak forgalma az „Értesítők“ adatai szerint (a melyek az év végeig megmaradt szegény tanulókra vonatkoznak) következő volt :

Tanév	Szegény tanulók összes létszáma	Ingyencs	Évi 30 frt pótdíjt fizetők		Évi 60 frt pótdíjt fizetők		Pótdíjt fizetők	
			száma	pótdíja frt	száma	pótdíja frt	összes száma	összes pótdíj frt
188 ² / ₃ .	212	40	40	1200	32	1920	72	3120
188 ³ / ₄ .	126	43	54	1620	29	1740	83	3360
188 ⁴ / ₅ .	108	42	37	1110	29	1740	66	2850
188 ⁵ / ₆ .	116	44	34	1020	38	2280	72	3300
Összesen:	462	169	165	4950	128	7680	293	12630
Évi átlag:	115.5	42.2	41.2	1237.5	32.	1920	73.2	3157.5

Mint hogy az összes kenyérszükséglet állandóan a főiskolai pénztár által fedezett: a pótdíjakból csakis az ebéd és a főiskolában el nem férő növendékek lakásbére fizettetett. Évi kiadás volt tehát átlag:

- a) 83.5 (32 a konviktusban nyert ebédet) növendéknek ebéd 27 forintjával 2254 frt 50 kr.
- b) 22.5 (93 számára a kollégiumban volt lakás) növendéknek lakás 20 forintjával 450 „ — „
- Összesen : 2704 frt 50 kr.

Ezen élelmezési ágnál tehát nem hogy deficit mutatkoznék, de évenként mintegy 453 frtnyi fedezeti többlet maradt, mely összeg: tekintettel arra, hogy az ebéd, a vakációk folytán nem kerülhetett növendékenként 27, — hanem mintegy 25—25 frtba, — tekintettel arra, hogy a tanév végére eltávozott pótdíjas tanulók nincsenek számításba véve, — tekintettel arra, hogy a 32 tanulón kívül 6—8, mint „terítő“ ingyen étkezhetett a konviktusban: ama „többlet“ bizvást még egyszer annyira tehető. Eme kálkülust csak azon körülmény rontja, hogy az előirt pótdíjakból kisebb nagyobb összeg hátrálék gyanánt kintmaradt, sőt egy része a gymn. tanárkar által utólagosan el is engedtetett.

Ime tehát a tiz kros ebédrel való ellátás újabb terhet nem hozott a főiskolai pénztárra, sőt még évenként bevételi többletet eredményezett, ennél fogva pénzügyi szempontból, — már t. i. a főiskolai pénztárra való vonatkozásában, — mi kifogás alá sem esik az ifjuság táplálásának ezen módja.

Ámde annál több ellenvetés emelhető ellene más szempontokból.

A hét legtöbb napján egy kis főzelékből álló ebédet

és kenyeret adni egész napi táplálékul, és azt várni, hogy a fejlődésben levő szervezet ekként testileg és lelkileg erős legyen, —

nem adni meg a testnek a mi szükséges, és az illetőt fokozott szellemi munkára sarkalni, —

mintegy 27 frtba kerülő ellátásért 30, — illetőleg 60 frtnyi pótdíjt szedni ;

nehezebbé tenni az önfentartást azon kisebb koru növendékekre nézve, kik már születésüknél fogva a legszegényebb, — legelhagyatottabb állapotban vannak, kik még nem haladtak elő sem korban, sem tudományban annyira, hogy keresetképesek lehetnének, — nehezebbé tenni a felsőbb tanulóknál, kiknek sorsán a legáczió, a magántanítás, az irodai alkalmazás sat. sok esetben jelentékenyen segít és a kik mind e mellett a sokkal jobb ellátásért legfelebb évi 34 frt pótdíjat fizetnek :

Mind ez nem csekély ellentétben áll az egészségre, erkölcsre és jogra vonatkozó legelemibb, de ép ennél fogva legerősebb törvényekkel. Elannyira, hogy eme „10 kros“ táplálási rendszerrel még akkor is haladék nélkül föl kell hagyni — igénytelen nézetem szerint, — ha a tervbe vett tápintézet létesítése elé legyőzhetlen akadályok gördülnének.

Ezek szerint az ifjuságnak egy részére, — t. i. közép számmal 88 szegény tanulóra, — nézve még tetemes áldozatok árán is haladéktalanul meg kell változtatni a jelenlegi élelmezési rendszert, mely körülmény, s a fentebb kitüntetett „deficizitek“ hangos szószólói annak, hogy a tervbevett élelmezési intézmény életbeléptetését nem tanácsos, sőt a főiskola vagyoni és erkölcsi károsodása nélkül nem lehetséges a jövő tanévről elhalasztani!

IV.

Mélyen tisztelt Küldöttség!

Az előadottak után legyen szabad még egyszer röviden hangsúlyoznom, hogy:

a) míg a jelenlegi élelmezési rendszer fentartása esetén, a 10 év alatti legalacsonyabb árak mellett is jelentékeny deficit fogja sújtani a főiskola pénztárát: addig az itt ajánlott táplálási rendszer szerint, a 10 év alatti legmagasabb árak mellett sem lehet deficizttől félni,

b) míg ma az aránylag türethetőbb konviktusi ellátást élvező felsőbb tanulók élelmezése sem állja ki a komoly bírálatot: addig a tervezett tápintézetben az utolsó szegény tanuló is tanulóhoz illő tisztességes élelmezést nyerend.

Jegyzetek a költségvetéshez :

a) 1878-tól 1887-ig, tehát az utolsó 10 év alatt legnagyobb volt a kenyér bekerülési ára 1880-ban, a mikor t. i. egy 1·4 kilónyi czipó 14·18 krba került. (Lásd 2 1/2 a.) Eme legmagasabb ár arányában egy 1 kiló súlyu czipó 10·129 krba jön. Föltéve, hogy a kenyér ára a 10 év alatti legmagasabb árt elérné : ugy a kenyér szükséglet az átlag szerint számításba vett összeget 680 frt 80 krral haladná felül, a mely összeg, a „non putarem“ és a „tartalék“ czimen előirányzott szükségletnek egy negyedét nem venné egészen igénybe.

b) Ha a hús ára kilónként 49·5 krra emelkednék, vagyis az utóbbi 10 év alatti legmagasabb árt elérné, — ha továbbá ez esetben sem lehetne a számításba vett 5·09 krnál kilónként nagyobb kedvezményt kieszközölni : úgy a hús szükséglet, az átlag szerint számításba vett összeget 927 frt 78 krral haladná felül, a mely összeg a „non putarem“ és „tartalék“ czimen előirányzott összegnek egy-harmadát sem venné egészen igénybe.

c) Ha a szalonna elérné a 10 év folytán fölmerült maximalis árt : ugy a számításba vett összegnél e czimen 321 frt 15 krral több kellene.

d) Ha mind a kenyér, mind a hús, mind a szalonna ára elérné a 10 év folytán fölmerült maximumot : a „non putarem“ és „tartalék“ czimen fölvev 2930 frt 86 krból még mindig maradna rendelkezés alatt 1001 frt 13 kr.

e) Ha a helyiség és felszerelése nem 8, hanem 16 ezer frtba kerülne : az ekként előálló 880 frtnyi újabb szükséglet fedezésén felül, az itt elsorolt áremelkedések mellett is, — maradna 121 frt 13 krajczárnyi fedezeti többlet.

f) A „non putarem“ és „tartalék“ czimen álló 2930 frt 86 kr a tápanyagok árának 18·2%-nyi emelkedését még teljesen fedezné. Ha rendkívüli körülmények miatt az árak emelkedése ezen összeg erejét felülhaladná, eme bajon a következő ideiglenes intézkedések valamelyikével lehetne segíteni : 1. a pótdíjak megfelelő emelésével, vagyis drágasági pótlék szedésével, 2. az ingyenes tagok létszámának leszállításával, 3. a húsadagoknak oly mennyiségre csökkentésével a mint az a s.-pataki konviktusban van rendszeresítve. Ez utóbbi esetben az egy évi hússzükséglet 9397·5 kilóval kevesebb lenne, minek folytán az évi kiadásban (kilóját 40 krral számítva) 3759 frtnyi megtakarítás volna eszközölhető.

III.

Az I. szám alatt szándékosan mellőztem az u. n. „tiz kros“ élelmezést, mert ott a jelenlegi élelmezési rendszernek csakis a jobb oldalát óhajtottam szembeállítani a terve-

zett élelmezési rendszerrel és azt is csak pénzügyi szempontból. Az egész ügy teljes áttekinthetése végett nem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül eme „tiz krajczáros“ ellátást sem.

Ezen ellátás eszméje először az 187^{8/9}-iki iskolai évben merült föl a főiskolai gazdasági tanácsban. Ez év elején t. i. alólírott, kötelességemnek ösmertem felhívni egyrészt a gymnasiumi tanárkar, — másrésztől főtiszt. püspök ur figyelmét azon sajnós körülményre, hogy az akkor u. n. „szolgtatanulók“ között, — kiknek száma 125 volt, — 60 csakis kenyérrel táplálkozik s az ebédet és vacsorát állandóan nélkülözni kénytelen. Így történt, hogy első sorban főtiszt. püspök ur atyai gondoskodása folytán amaz évtől kezdve hovatovább többen részesítették a szegényebb és jobb előmenetelű szolgtatanulók között az u. n. „tiz kros“ — egy féléből álló ebéd jótéteményében.

E czimen — a főiskolai számadásokból láthatólag, — következő összegek adtak ki :

1878-ban	167 frt 50 kr
1879-ben	548 „ 10 „
1880-ban	727 „ 40 „
1881-ben	983 „ 20 „
1882-ben (jun. végeig)	608 „ 03 „

Összesen : 3,034 frt 23 kr.

Azok, kik nem tartoztak a legszegényebb és jobb előmenetelű tanulók közzé, saját befizetéseik alapján, szintén részesülhettek ezen ellátásban. Hogy ilyen fizetők évről-évre hányan lehettek : arra nézve nincs megbízható adat, mert ezen ügyet az akkori gymnasiumi igazgató minden más befolyás kizárásával, saját maga vezette.

Az 188^{2/3}-iki iskolai évben új fordulatot vett az ügy. A főiskola anyagi és szellemi ügyeinek megvizsgálása végett kiküldött egyházkerületi bizottság ugyanis 1882. jul. hónapban kimondá, hogy „az alumnusok tartása és szegény tanulók segélyezése, csak oly mérvben eszközölhető, a meddig azt ezen pénztárak jövedelmei megengedik, tehát a tőke, vagy más pénztár kisegítésére, mint eddig történt, jövőre nem számithatnak“. — Kimondá továbbá, hogy „szegény szolga tanulók között, a 40 ingyenes tanulón kívül féldijra és egész díjra 30–60 frt fölvehet a gymnasium annyit, a mennyit a szegény tanulók pénztárának jövedelme, mely 1184 frt 16 krt tesz, megbir és fedezni képes.“

1882. junius végeig tehát részint a főiskolai pénztár segélyén — részint az e célra befolyt kegyes adományokon alapult a 10 kros ebédvel való ellátás, 1882. szeptember elejétől pedig a főalap a szegény tanulóktól szedett pótdíj lón.

A pótdíjak forgalma az „Értesítők“ adatai szerint (a melyek az év végeig megmaradt szegény tanulókra vonatkoznak) következő volt :

Tanév	Szegény tanulók összes létszáma	Ingyenes	Évi 30 frt pótdíjt fizetők		Évi 60 frt pótdíjt fizetők		Pótdíjt fizetők	
			száma	pótdíja frt	száma	pótdíja frt	összes száma	összes pótdíja frt
188 ² / ₃ .	112	40	40	1200	32	1920	72	3120
188 ³ / ₄ .	126	43	54	1620	29	1740	83	3360
188 ⁴ / ₅ .	108	42	37	1110	29	1740	66	2850
188 ⁵ / ₆ .	116	44	34	1020	38	2280	72	3300
Összesen:	462	169	165	4950	128	7680	293	12630
Évi átlag:	115.5	42.2	41.2	1237.5	32.	1920	73.2	3157.5

Mint hogy az összes kenyérszükséglet állandóan a főiskolai pénztár által fedeztetett: a pótdíjakból csakis az ebéd és a főiskolában el nem férő növendékek lakásbére fizettetett. Évi kiadás volt tehát átlag:

- a) 83.5 (32 a konviktusban nyert ebédet) növendéknek ebéd 27 forintjával 2254 frt 50 kr.
- b) 22.5 (93 számára a kollégiumban volt lakás) növendéknek lakás 20 forintjával 450 „ — „
- Összesen : 2704 frt 50 kr.

Ezen élelmezési ágnál tehát nem hogy deficit mutatkoznék, de évenként mintegy 453 frtnyi fedezeti többlet maradt, mely összeg: tekintettel arra, hogy az ebéd, a vakációk folytán nem kerülhetett növendékenként 27, — hanem mintegy 25—25 frtba, — tekintettel arra, hogy a tanév végére eltávozott pótdíjas tanulók nincsenek számitásba véve, — tekintettel arra, hogy a 32 tanulón kívül 6—8, mint „terítő“ ingyen étkezhetett a konviktusban: ama „többlet“ bizvást még egyszer annyira tehető. Eme kálkulust csak azon körülmény rontja, hogy az előirt pótdíjakból kisebb nagyobb összeg hátrálék gyanánt kintmaradt, sőt egy része a gymn. tanárkar által utólagosan el is engedtetett.

Ime tehát a tiz kros ebédrel való ellátás újabb terhet nem hozott a főiskolai pénztárra, sőt még évenként bevételi többletet eredményezett, ennél fogva pénzügyi szempontból, — már t. i. a főiskolai pénztárra való vonatkozásában, — mi kifogás alá sem esik az ifjuság táplálásának ezen módja.

Ámde annál több ellenvetés emelhető ellene más szempontokból.

A hét legtöbb napján egy kis főzelékből álló ebédet

és kenyeret adni egész napi táplálékul, és azt várni, hogy a fejlődésben levő szervezet ekként testileg és lelkileg erős legyen, —

nem adni meg a testnek a mi szükséges, és az illetőt fokozott szellemi munkára sarkalni, —

mintegy 27 frtba kerülő ellátásért 30, — illetőleg 60 frtnyi pótdíjt szedni ;

nehezebbé tenni az önfentartást azon kisebb koru növendékekre nézve, kik már születésüknél fogva a legszegényebb, — legelhagyatottabb állapotban vannak, kik még nem haladtak elő sem korban, sem tudományban annyira, hogy keresetképesek lehetnének, — nehezebbé tenni a felsőbb tanulóknál, kiknek sorsán a legáczió, a magántanítás, az irodai alkalmazás sat. sok esetben jelentékenyen segít és a kik mind e mellett a sokkal jobb ellátásért legfelebb évi 34 frt pótdíjat fizetnek :

Mind ez nem csekély ellentétben áll az egészségre, erkölcsre és jogra vonatkozó legelemibb, de ép ennél fogva legerősebb törvényekkel. Elannyira, hogy eme „10 kros“ táplálási rendszerrel még akkor is haladék nélkül föl kell hagyni — igénytelen nézetem szerint, — ha a tervbe vett tápintézet létesítése elé legyőzhetlen akadályok gördülnének.

Ezek szerint az ifjuságnak egy részére, — t. i. közép számmal 88 szegény tanulóra, — nézve még tetemes áldozatok árán is haladéktalanul meg kell változtatni a jelenlegi élelmezési rendszert, mely körülmény, s a fentebb kitüntetett „deficit“ hangos szószólói annak, hogy a tervbevett élelmezési intézmény életbeléptetését nem tanácsos, sőt a főiskola vagyoni és erkölcsi károsodása nélkül nem lehetséges a jövő tanévről elhalasztani!

IV.

Mélyen tisztelt Küldöttség!

Az előadottak után legyen szabad még egyszer röviden hangsúlyoznom, hogy :

a) míg a jelenlegi élelmezési rendszer fentartása esetén, a 10 év alatti legalacsonyabb árak mellett is jelentékeny deficit fogja sújtani a főiskola pénztárát: addig az itt ajánlott táplálási rendszer szerint, a 10 év alatti legmagasabb árak mellett sem lehet deficitől félni,

b) míg ma az aránylag türhetőbb konviktusi ellátást élvező felsőbb tanulók élelmezése sem állja ki a komoly bírálatot: addig a tervezett tápintézetben az utolsó szegény tanuló is tanulóhoz illő tisztességes élelmezést nyerend.

c) összehasonlítási táblázat:

Folyósz.	Élelmezési intézmény	Élelmezés	Egy egyén élelmezése		Pótdíj frt	Tagok száma	
			naponként kr	évenként frt		összesen	ingyenes
1	Főiskolánkban a jelenlegikonviktus	Ebéd: leves, hús, főzelék, hetenként kétszer: tészta, vagy pecsenye. Kenyér.	26·63	67·91	34	119	52
2	Főiskolánkban az u. n. 10 kros ellátás.	Ebéd: egyféle étel. Kenyér.	15·63	39·96	30 vagy 60	88	8
3	A Ludovicumban	Früstk. Ebéd, vacsora — kenyér.	30	76·50	—	—	—
4	A gazdasági tanács által ajánlott „Első számú terv” szerint.	Ebéd leves, hús, főzelék. Vacsora: hús, v. tésztaféle; ezutóbbi esetben: leves, kenyér.	34·24	87·31	40 60 80	300	30
5	A gazdasági tanács által felterjesztett „Második számú” terv szerint.	Ugyanaz	26·98	68·81	40 60	300	66
6	Az „egyeztetés” útján létesült terv szerint.	Ugyanaz	28·47	72·58	45 65	300	66

Jegyzet: Folyó év április hónapban a honvédség részére rendszeresített „étkezési pénz” Debreczenben 10, — Budapesten pedig 13 kr. Ez a két adat a két helyi piaci árai között levő különbséget igen híven mutatja, ennél fogva, — ezen arány szerint, — ha a Ludovicumban egy egyén napi élelmezése 30 krba kerül: ép oly ellátás Debreczenben 23·08 krért eszközölhető.

V.

A mi az építkezésre és felszerelésre szükséges tőke előállítását illeti: e tekintetben mi nehézség sem forog fenn — szerény nézetem szerint. A szükséges összeg 20 évi törlesztés és 6%-os kamat mellett magából a tápintézeti pénztárból felvehető. Ezen pénzügyi művelet által a tápintézet és a tőkepénztár jövedelme is gyarapodni fog valamicskével. Ugyanis a tápintézet tőkéből, — az 188 $\frac{1}{2}$ -iki főiskolai költségvetés szerint, — 6592 frt 65 kr 4 $\frac{1}{2}$ %-os kamatra van elhelyezve. Első sorban ezen összeg fordítandó az építési kölcsön eszközzésére. Így aztán annak évi jövedelme 98 forint 88 krral szaporodni fog.

V.

Végül lehetetlen figyelmen kívül hagyni egy eszmét, mely elébb a főiskolai gazdasági tanács, majd utóbb az egyházkerületi tanügyi bizottság kebelében merülve föl, igen kedvező fogadtatásban részesült. Ezen eszme szerint a tápintézet úgy szervezendő, hogy az „elszegényedett földbirtokosok és a korlátolt anyagi körülmények közt levő honorácziórok gyermekei négyesével külön lakásokba helyeztessenek el egy-egy nevelő felügyelete alatt. Ezek évenként 100—100 frt pótdíjat fizetnének s nevelőjük ingyen ellátásban részesülne”.

Lehetséges, hogy véleményemmel egyedül maradok, de ez nem tart vissza azon meggyőződéseim kijelentésétől, hogy a főiskola jótéteményeit élvező tanulóifjúság között újabb kasztek létesítésére nincs semmi szükség. Amaz elemek jórésztben igénybe vették eddig is a főiskola jótéteményeit s az abban nyerhető köztartást. A tápintézeti élelmezés javítása pedig kétségtelenül szaporítani fogja számukat. Egyelőre meg kell elégednünk a türethetetlen bajok orvoslásával, különleges igények kielégítése addig, míg sürgősebb teendői vannak, — aligha lehet főiskoláknak feladata. Istennek hála! a „szolga tanuló” intézmény enyésző félben van; ne emeljünk újabb válaszfalakat az „urfi-tanuló” intézmény létesítése által azon főiskola kebelében, mely az egyházunkat átható demokrat elvek folytán csakis azon különbséget ösmerheti el a tanulók között, mely azok szellemi és erkölcsi értékére nézve mutatkozik.

Ha valódi szükség van egy fokozottabb igényeket is kielégítő nevelői intézményre: úgy az az általános érdekeket szolgáló főiskolai internatustól elkülönítve szervezendő. E célra önként kínálkozik a „Margitai”-féle ház. Egyébaránt épen ily hivatása van az „Andaházi-Szilágyi-nevelő-intézet”-nek, mely eredetileg 10 növendékre alapítva, ma már célszerű berendezés mellett, még egyszer annyi növendék tartását megbirná. Az 1885-ik évi számadások szerint ugyanis a jövedelmekből egy növendékre esik 738 frt 60 kr, — a kiadásból pedig 478 frt 70 kr. E mellett azonban az egy évi vagyonszaporodás 1884 frt 33 krra ragott. Az intézet vagyona áll 67,200 frt tőkéből, továbbá 2487 frt haszonbért hozó házból és földekből.

Föl kell említenünk, hogy a múlt iskolai évben a főiskola által egy, vagy más módon élelmezett tanulók összes száma 280 volt, ezeken kívül 56 bentlakó, u. n. felsőbb tanuló ebéd és vacsora nélkül húzta ki az évet. Látnivaló ebből, hogy ha az újabb tápintézetbe fölvehető ifjak száma 300-ban szabatik meg: az ifjúság soraiból eddig jelentkező elemeken kívül aligha vehetők föl mások nagy

számmal a nélkül, hogy épen a közsegélyt leginkább igénylőknek egy része el ne üttetnék a tápintézetbe juthatástól — és ki ne szoríttatnék a kollégiumi lakszobákból.

Mindezek együtt véve azt javalják, hogy ama „fölmérült eszme”, — a fentebb kifejtett okok alapján — ne hozassék kapcsolatba a tervezett tápintézettel, hanem kellő 1 % alatti melléklet.

érlelés után, attól elkülönítve tétessék kísérlet annak megvalósítására.

Őszinte tisztelem kifejezése mellett maradok, a mélyen tisztelt Küldöttségnek

Debreczen, 1887. ápril 9.

kész szolgálja **Elek Lajos** tanár.

A főiskolai tápintézet pénzügyi viszonyai, ha a jelenlegi rendszer megmarad.

I. Mibe kerül az élelmezés az eddigi rendszer szerint?

Folyószám	T é t e l	10 évi átlag	10 év alatti maximum
		Egy db 14 kilónyi czipó ára 14.03 kr. Egy egyén napi ebédje 20.17 kr.	Egy czipó 17 kr. Egy ebéd 21 kr.
1	<i>Kenyér:</i> a) 119 konviktistának 255 napon át = 15172.5 drb. b) 120 szeg. tanulónak 270 " " = 16200 " c) 34 remanensnek 110 " " = 1870 " Összesen: 33,242.5 drb.	4,663.93 frt	5,651.23 frt
2	<i>Ebéd:</i> a) 119 konviktistának 255 napon át b) 8 szeg. tanulónak a tápintézetben kívül ebéddel ellátása (10 kros ebéd) c) 30 remanensnek 110 napon át ebéd Összesen:	6,120.59 frt 216.— frt 665.61 frt 11,666.13 frt	6,372.45 frt 216.— frt 693.— frt 12,932.68 frt

II. A tápintézeti pénztár évi bevétele az 1886/7-iki iskolai évre egyházkerületileg megerősített költségvetés szerint.

Folyószám	T é t e l	Felsőbb tanulókat illeti	Szegény tanulókat illeti	Összesen
		forint	forint	forint
1	Kamat jövedelem	3,932.37	373.07	4,305.44
2	Évi járadék	768.—	33.—	801.—
3	Tápintézeti pótdíjak	2,190.—	—	2,190.—
4	Segélyadományok	1,085.—	640.—	1,725.—
5	Megtérítések	1,285.—	—	1,285.—
6	Segély más alapoktól	510.—	—	510.—
	Összesen:	9,770.37	1,046.07	10,816.44

III. Az eddigi rendszer fentartása esetén évi szükséglet.

Folyószám	T é t e l	Ha a kenyér és ebéd árara számításba vesszük:	
		a 10 évi átlagot forint	a 10 év alatti maximumot forint
1	<i>Élelmezésre:</i> a) Főzőnőknek b) Sütőmestereknek	7,002.20 4,663.93	7,281.45 5,651.23
2	Az 1886/7-ik évi költségvetés szerint: felszerelvényekre s javításokra, gazda fizetésére, remanensnek napidíjjára, ösztöndíjra, évi járadékra, adósság kamataira, petróleumra	423.96	423.96
3	Kezelési hatod	690.—	690.—
	Összesen:	12,780.09	14,046.64
	<i>Egybeállítás:</i> a) Szükséglet:	12,780.09	14,046.64
	b) Fedezet:	10,816.44	10,816.44
	Deficit:	1,963.65	3,230.20

A debreczeni ev. ref. főiskola tájékoztatására vonatkozó adatok 1878-tól—1887-ig.

Folyó szám	Évi átlag árak				1-4 kiló súlyú czipó ára	A vállalkozó péknek, a bekerülési áron felül kifizetett összegek	Évi átlag árak		A főzőnőkkel kötött szerződés szerint, egy egy-napi ebédje
	A vásárbiróság kimutatása szerint	Az „István” gőzmalomból nyert kimutatás szerint	1-4 kiló súlyú czipó ára	lett volna: ha a lisztet maga az intézet vette volna.			a vásárbiróság kimutatása szerint	Hús kilója	
	Buza	Rozs	8 1/2-es liszt	8 3/4-es liszt	kr	frt	kr	frt	kr
	frt	frt	frt	frt	kr	kr	kr	frt	kr
1	1878	7-71	5-27	10-43	17-—	2370	48	39-01	44-6
	1879	8-28	5-75	13-28	16-05	1595	79	42-73	43-8
	1880	10-03	8-48	15-58	16-—	649	74	59-97	46-1
	1881	11-27	8-40	15-55	16-5	924	63	62-87	45-5
5	1882	10-30	7-21	12-86	16-—	1456	56	70-99	48-5
	1883	9-30	6-53	12-11	13-18	689	01	60-05	48-5
	1884	8-03	6-67	11-40	14-5	1220	94	47-18	—
	1885	7-15	5-59	11-17	10-92	267	75	45-64	49-5
	1886	7-37	5-30	11-05	8-89	—	—	40-49	41-7
	1887	8-48	5-80	11-20	11-25	267	75	45-50	37-6
	Összeg:	87-92	65-00	124-63	140-29	9442	65	514-43	405-8
	Átlag:	8-80	6-50	12-47	14-03	1049	18	51-45	45-09

Jegyzetek: Egy konviktusi év 255 nap.

- a) Egy növendéknek két napra adott czipó súlya 14 kiló.
- b) Czipóval ellátott növendékek száma, circa 280.
- c) Egy évben elfogyasztott czipók száma circa 35,700.
- d) A czipó darabjánál egy kinyi áremelkedés, vagy esés által, az évi forgalomban mutatkozó különbség . . . 357 ft.

Tíz évi átlag árak alapján számításba vehető:

- a) Egy kiló kenyér (egy növendéknek 2 napra) = 8-222 kr.
- b) Egy kiló marhahús — — — = 40-— "
- c) Egy kiló zsír — — — = 50-— "

Jegyzetek: Egy czipó bekerülési árának kiszámítása, ha a használt liszt-ára és a sütés bére ismeretes:

- a) A konviktusi kényérhez használt liszt vegyületek következő:
 - 25⁰/₀—8 1/2-es buza liszt
 - 25⁰/₀—8 3/4-es " "
 - 50⁰/₀ sima őrlésű rozsliszt.
- b) Egy métermázas lisztvegyületekből lesz 140—142 kiló kenyér.
- c) Egy métermázas liszt sütési díjja 2—2-20 ft
- d) Egy 1-4 kiló súlyú czipó bekerülési ára annyi krajczár, a hány forint a felhasznált liszt métermázása, hozzá adva a sütetési díj.